

ונראה כי הנה כאשר צחר צנו כי מכל העמים
 אשר על פני האדמה, להיות לו לעם סגולה
 לשמור תורה ודבריהם ליתר הקצ"ה מתנה
 יקרה וחציבה יחד עם התורה הקדושה אשר נתן
 לנו, והיא הצטחת ירושת הארץ הקדושה, שהרבה
 מלוות בהוצאת תלויות צדוקותיו אליה, ולא
 יוכל לשמור בהם דגלות, רחוקים הם מצולו
 אל הארץ וכו', דמלוות שהם חוצת קרקע אינן נוכחות
 אלא בארץ. וגם ההצטחות הטובות אשר הועיד כי
 לעם סגולתו אם יקיימם על מלוותיו כראוי הצטיחן
 הקצ"ה שיהיו מתקיימין בהם צדוקים אל הארץ,
 כדורשם ליתר צדוקות וצדוקות וצדוקות וצדוקות
 שטיקרו התורה והמלוות הם צדוקת ישראל צד"י,
 כמ"ש הרמב"ן ז"ל צס"פ אחרי כי עיקר כל המלוות
 ליושבים בארץ ה', ומה שנלעונו צמלוות בגלות הוא
 כדי שלא יהיו חדשים עלינו כאשר נחזור לארץ
 כמאה"כ הציבי לך ליונים וכו'.

ליקוטים מהספר "ק
ויואל משה
מעלת ישוב ארץ ישראל

"להודיע במה מעלתה של ארץ ישראל, וציין דורש אין לה
 מבלל דבעי דרישה, לדרוש ולבאר תפארתה, שישתקפו
 ישראל לתורה ומצות שבארץ ישראל"

(ויואל משה מאמר ישוב ארץ ישראל, סי' ק"ט)

יו"ל בעז"ה
תשרי ה'תשפ"ד

הוצאה ראשונה

הרשות נתונה להעביר או להדפיס את הקונטרס בשלמותו בלבד

לקבלת הקונטרס באימייל,
וכן להערות הארות והוספות:
P31517251@gmail.com

מחמת חוסר באמצעים החוברת עדיין לא נדפסה,
הרוצה לתרום למטרה זו, יפנה לאימייל הנ"ל
(אפשר להנציח שמות לזיכרון במודעות או בשם המהדורא)

תוכן הענינים

הקדמת המלקט.....ה

א. חלוקת הפרקים.....ה

ב. קדושת הארץ ומצותיה אינן מתבטלות.....ו

ג. חיבת ותשוקת רבינו לארץ הקודש.....ו

ד. רבינו מגדולי מיישבי ארץ הקודש.....ח

פרק א - מצות ישוב ארץ ישראל.....יא

א. רצון ה' שיהיו עובדי ה' בטהרה במקום הקודש.....יא

ב. ישוב א"י ע"י רכישת בתים וקרקעות מידי הגויים, וחובת סילוק הגויים עצמם יב

ג. המצוה ליישב את ארץ ישראל נוהגת גם בזמן הזה.....טו

ד. ביאור שיטת רבינו במצות ישוב ארץ ישראל.....יז

ה. מכתבי רבינו ואבותיו הק' למען ישוב ארץ ישראל על טהרת הקודש.....יט

מכתב ה"ייטב לב" למען חברת "ישוב ארץ ישראל דקדושה" (תרל"ז):.....יט

קריאת ה"קדושת יום טוב" לתרום לחברת "בני ציון ליסוד מושבות בארץ הקדושה"

(תרס"א):.....כג

מכתב ברכה מאת רבינו ה"ויואל משה" לעולים לארץ ישראל (תרצ"ב):.....כז

פרק ב - מעלת ישיבת ארץ ישראל.....כח

א. לכו"ע צדיק הדר בא"י מקיים מצוה גם בזמן הזה.....כח

ב. כל התורה והמצוות חשובין הרבה יותר בארץ ישראל, ולכן ישיבתה חשובה ככל

התורה כולה אף בזמן הגלות לכו"ע.....לא

ג. עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה', ומה שנצטוינו במצוות בגלות, הוא כדי שלא

יהיו חדשים עלינו כאשר נחזור לארץ.....לג

ד. מעלת הישיבה בארץ מפני מצוות התלויות בארץ.....לז

פרק ג - קדושת הארץ וחיבת ישיבתה..... למ

א. "הכל מודים בקדושת ארץ ישראל"..... מא

ב. "הרוצים להתקדש משתוקקים לעבוד השי"ת במקום הקודש"..... מב

ג. "קשור בלבי אהבת וחיבת ארה"ק ת"ו, אשר מעולם הי' לי געגועים לשכון בתוכה"..... מד

חשקה נפשם של אבותיו הק' לעלות לארץ הקודש..... מד

תשוקתו ונסיונותיו של רבינו לעלות לארץ הקודש..... מד

פרק ד - מיהו הראוי לעלות לארץ הקודש?..... נא

א. האם צריך להמנע מלעלות שמא יש עליו לתקן דברים בחו"ל?..... נא

ב. האם צריך להמנע מלעלות שמא יטמא את הארץ בחטאיו?..... נג

ג. האם יש בעליית יחידים לארץ ישראל מרידה בגזירת הגלות?..... נו

פרק ה - רבי עמרם בלויא בבנין ארץ הקודש..... סא

א. גילוי חדש מכת"י: רבינו ביקש מר' עמרם להדפיס קונטרס שלו תחת שם הנטורי קרתא..... סא

ב. חברת "רמתים צופים"..... סב

ג. חוברת שהוציאה החברה..... סד

"תעודות מאת רבותינו הגאונים, מארי דארעא דישראל"..... סד

הקדמת המלקט

בליקוט זה באנו בעזרת השי"ת להראות גודל יקרת וחיבת ארצנו הקדושה והמצוות התלויות בישובה ושיבתה, במשנת רבינו הקדוש מסאטמאר, מרא דארעא דישראל רבי יואל טייטלבוים זצוקללה"ה בעל ויואל משה זי"ע.

ונחלק לג' חלקים:

פרק א - מצות ישוב ארץ ישראל.

פרק ב - מעלת ישיבת ארץ ישראל.

פרק ג - קדושת הארץ וחיבת ישיבתה.

ובתחילה נבאר חלוקת הנושאים הנ"ל חד מחבירו, לבאר במה הולך ועוסק הילקוט אשר לפנינו:

א. חלוקת הפרקים

פרק א: מצות ישוב ארץ ישראל.

הולך ועוסק בענין המצוה הגדולה והחשובה שתהיה ארץ ישראל מיושבת בבניה, והיינו מצד מה שרצון השי"ת בישוב ארצו הקדושה, ונכללות בזה התקנות הרבות שתקנו חז"ל כדי ליישב את ארץ ישראל, ומביא מדברי קדשו של רבינו על המצוה הגדולה הזו שאינה מתבטלת לעולם, והדרכים לקיימה.

פרק ב: מעלת ישיבת ארץ ישראל.

מביא דברי קדשו של רבינו בענין הזכות הגדולה לכל א' וא' מיראי ה' היושבים בארץ הקודש. הן מצד עשייתו בגופו את הישוב של ארץ ישראל, והן מצד המעלה הגדולה של "ישיבת ארץ ישראל" המבוארת בחז"ל, משום קדושת הארץ, ומעלת כל המצוות כשהם נעשות בארה"ק, וקיום מצוות התלויות בארץ.

פרק ג: קדושת הארץ וחיבת ישיבתה.

מביא דברי קדשו של רבינו בענין קדושת הארץ, שאינה מתבטלת לעולם, וגודל זכות היושבים שמה.

וזה ודאי כי מקדושת הארץ נולדת החיבה הגדולה שהחכמים מחבבים את ארץ הקודש ואת הישיבה בה, מפני שהיא מקום השכינה (וכגון הא דאיתא בשלהי מסכת כתובות "ר' אבא מנשק כיפי דעכו, ר' חנינא מתקן מתקליה, ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא, ר' חייא בר גמדה מיגדר בעפרה"). ונביא בפרק זה את דברי השתוקקתו של רבינו לאורך כל השנים לזכות לגור בארץ ישראל, ומה שאיווה וציפה וכל מגמתו היתה לישוב בארץ החיים, ומה שהביא בספרו מחיבתם של זקניו לארצה"ק, ועוד בענין זה.

ב. קדושת הארץ ומצותיה אינן מתבטלות

והנה האריך רבינו זצוקללה"ה להזהיר בספרו ובכל פעולותיו כי מי שעלול הוא או בניו לצאת מדרך הישר ח"ו עקב ישיבתו בארץ ישראל, שלא יעלה אליה, כי ישיבת רשעים איננה ישוב הארץ אלא חורבנה ומתנגדת לקדושתה, והזהיר שלא כולם יכולים לעלות לארץ ישראל, מצד החשש הגדול שהיה בעת ההיא שלא יאבדו הוא או בניו את תורתם שם, באשר העולים מבלי פרנסה ויכולת לשכור מקום דירה, בהכרח היו נזקקים לחסדי ה"סוכנות הציונית" שר"י, שבכח שליטתם על מקומות הדיור ומקורות הפרנסה של העולים המחוסרים כל, היו מעבירים אותם על הדת, עד כדי שלא היו נותנים פרנסה למי שלא היה נותן את בניו לחינוך ה"ממלכתי" והכפרני רח"ל, והיראים היו מועטים ולא היה בידם כח, כאשר מבואר זה בספרו הרבה פעמים, וכידוע בדברי הימים ההם.

אך אף על פי כן מבואר בכל דבריו כי אפי' אם יש בא"י רשעים המרשיעים בתועבותיהם רח"ל, לא מפני זה יצאה ארץ ישראל מקדושתה, ועדיין חובה גמורה עלינו לגרש את הגויים ממנה בדרך משא ומתן, וכן לעשות כל מה שבכוחינו בכדי למנוע את תועבות הרשעים המבזים ומטמאים את הארץ הקדושה והטהורה ומהרסים את הישוב, וכן מוטל וחובה קדושה עלינו לפעול ב"עשה טוב" ליישב את ארץ ישראל בכרכים של צדיקים יראי אלקים, כאשר יובאו כל דברים בפנים הליקוט.

וגם כל מה שכתב באורך במאמרו 'שלוש שבועות' ועמד בפרץ להלחם בהמכנים את עצמם "ציונים", ובכל רשעותם ונבלותיהם, זה ודאי אינו עניין ליחסנו לארץ ישראל כשלעצמה, שכך דבריו אינם אלא כנגד הרשעים מרשיעי ברית ונגד שלטונם ומה שפעלו פעולות בידים לגאול את בני ישראל משיעבוד האומות, אך אין בזה שום ריעותא ח"ו בארץ עצמה או בישוב יראי שמו בה, שעדיין היא בקדושתה עומדת, ואדרבא, חובה קדושה עלינו לעמוד כנגדם ולבנותה בטהרה, כמבואר הכל בפנים.

ובפירוש כתב כמה וכמה פעמים כי מי שיכול לגור בין יראי ה', ולא יזיקו לו הרשעים, ודאי עצומה מעלתו, ולא יחשוש מאיזה חטא אשה אין צדיק וגו', והדבר פשוט דכאשר כתב להזהיר את העולים מליפול חלילה ברשת הרשעים, אך ודאי לא בא למנוע ממי שאין חשש זה נוגע אצלו, ורוצה לעלות לקיים מצוות ישוב ארץ ישראל ושאר מצוות ומעלות נוראות, כאשר יבואר לקמן מדבריו גודל יקרת מעלת ישיבת ארץ ישראל גם בזמננו, ומה שמשבח ומפאר את עובדי ה' בעיר ה' שמה, ומצווה לעוזרם ולתומכם.

ג. חיבת ותשוקת רבינו לארץ הקודש

כל הלומד בשימת לב את ספרו 'יואל משה', ובפרט במאמרו הגדול 'מאמר ישוב ארץ ישראל' - בו פרש כשמלה את דעתו הקדושה בסוגיא רחבה זאת, רואה איך שכולו רצוף אהבה לארץ ישראל - ארץ קדשנו. וכל תוקף קנאתו לא באה אלא מתוך

ראייתו בעיני רוחו כיצד האופן הנכון והנעלה שצריכים יראי ה' ליישב את הארץ, ועל כן מאוד מאוד חרה לו בראותו זדים המחללים את קדושתה.

ואין בכל דבריו אלא אזהרה מהמקרים שישנו חשש שמחמת עלייתם לאר"י יצאו מן הדת חלילה (שאז היו אלו רוב המקרים), ואין כאן שום ניתוק - במעשה או במחשבת הלב - מארצנו חלילה, אלא אדרבה, הכל מחיבתו לארץ ישראל, ומרוב חיבתו לארץ מכנה אותה רבינו בשמות רבים: "ארץ הקודש" "מקום הקודש" "ארצנו הקדושה" "ארץ החיים" "אדמת הקודש" "מקום המקודש" ועוד ועוד, והכל בזמן הזה.

וכך כתבו המוציאים לאור עולם את ספר "דברי יואל - מכתבים" במבוא למדור "על חומותיך ירושלים" (חלק א' עמודים קמ"ג - קמ"ד)¹:

רבינו הקדוש כממשיך דרך אבותיו הקדושים - מן רבינו הקדוש בעל "ישמח משה" שעסק תמיד עבור מעות רמבעה"נ, וזקנו הקדוש בעל "ייטב לב" ואביו הגה"ק בעל "קדושת יו"ט" שיסד כולל סיגוט בצפת"ו מקום זקיני הגה"ק מטאלטשווא - היה קשור לאה"ק בכל לב ונפש ומסר נפשו עבור הישוב הקדוש בא"י.

מאז ביקר רבינו בא"י בשנת תרצ"ב בפעם הראשונה ונפגש שם עם גדולי התורה, חסידים, מקובלים ואנשי מעשה, ובתוכם הכהן הגדול מאחיו המקובל המפורסם הרה"ק מו"ה חיים שאול דוויק זצ"ל, נקשר עוד יותר בקשר אמיץ לתושבי אה"ק, וכמו שכותב רבינו בשנת תרצ"ב, בתשובתו לקהל הקודש אשר בחרו בו לכהן פאר בתור רבה של ירושלים:

הן אמת כי עוצם תשוקת עיה"ק בלבי קשורה,
ולא אוכל לשכוח מתיקת האורה,

אשר זכיתי לטעום קצת מעט מזעיר בימים מועטים בתוככי ירושלים העירה,
וזה הרבה שנים אשר נפשי אוותה לישיבתה,

ועכשיו ביותר מעת אשר זכיתי לראותה,

ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה,

אשר בלב ונפש צמיאה ורעיבה,

למנוחת יהודה וירושלים העריבה,

ומי יתן לי אבר כיונה,

אעופה ואשכונה,

בעיר הקודש מקום השכינה.

¹ יש להעיר כי בנוסח שהביאו המדפיסים בהקדמתם הנדפסת כאן העתיקו "תשוקת עיה"ק", אך בפנים הספר העתיקו "ארה"ק", ובכתי"ק הנדפס להלן עמ' מ"ה נראה יותר כי זה הנוסח הנכון, וצ"ע.

מדברים קצרים הללו בולט גודל תשוקתו לשיבת אה"ק והתקשרותו ליושבי בה בקדושה ע"ד מסורת אבוה"ק. ומאז נקשר אתם עמד עמהם בקשר אמיץ, והרבה דברים קשים מעניני אה"ק, עלו על שולחן המלך מלכי רבנן לפותרם. ואחד הי' רבינו שידע שעם לפתור ענינים קשים בא"י ברוחניות, זקוקים תושבי עיה"ק לעזרה גם בגשמיות, ולא לחינם ראו בו בני ירושלים את מנהיגם המובהק ואת אביהם האהוב, כי כאשר ישא האומן את היונק נשאם על כתפיו במסירת נפש ממש. ועוד בשנת תשי"א כאשר ישב על כסא הרבנות בירושלים הגאון ר' זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, הוכתר מרן זצ"ל בנזר הנשיאות „נשיא העדה“ (ראה להלן מכתב ק"ד), ואחר פטירתו של הגאון הנ"ל הוכתר פה אחד למלך שלם בעיר הקודש, כלילת יופי משוש כל הארץ.

והנה, הגם שרבינו קבע דירתו בחו"ל, אבל עיניו ולבו היו תמיד מכוונים למקום הקודש, ולא הסיח דעתו אפילו רגע מקהל עדתו וצאן מרעיתו בעיה"ק ת"ו הן בעניני הכלל והן בדאגות פרטיים של כל אחד ואחד, חיזק אותם תמיד ועודדם כאב את בנו ירצה.

ובביקורו באה"ק במשך שנות רבנותו ארבע פעמים (תשי"ב, תשט"ו, תשי"ט, תשכ"ה) ותגעש ותרעש הארץ מגודל השמחה והתרוממות הנפש ששררה אז אצל דרי הקודש, והרשומא קדישא שנשאר חקוק בלב כל אחד ואחד לא יצויר בחרט עלי גליון, ותקצר היריעה מהכיל כל מה שראו ושמעו בימים הספורים הללו, ואשרי עין ראתה כל אלה.

ד. רבינו מגדולי מיישבי ארץ הקודש

בסוף הקונטרס, לאחר ששיטת רבינו בישוב ארץ ישראל נתבארה היטב, הוספנו עוד ב' פרקים:

פרק ד - מיהו הראוי לעלות לארץ הקודש?

ובו נביא את דברי רבינו בספרו ובדברים שבעל פה, וכן את הוראותיו והנהגותיו בשאלה מיהו הראוי לעלות לארצה"ק, ושיבתו בה היא ישוב הארץ.

פרק ה - רבינו ורבי עמרם בלויא בבנין ארץ הקודש.

ובו נסקור בקיצור נמרץ את חבורת "רמתים צופים" של הגה"צ ר' עמרם ברש"י בלויא זצ"ל, ודברי גדולי ירושלים בדור ההוא. דוגמא אחת מיני רבות מכל החברות שהקימו בני ירושלים בדור הקודם, במטרת ישוב ארץ הקודש בדרך ישראל סבא.

וכידוע, רבינו בנה בארץ שיכוני מגורים ומוסדות רבים, והיה מתומכיו הגדולים של הישוב בארץ הקודש, וכמו שכתב (מאמר ג' שבועות סימן כ"ג): "וצריך להתאמץ בכל אופן ואופן להחזיק את יושבי הארץ בגשמיות ורוחניות בכל מה דאפשר... גם אנכי בעניי טרהתי בזה הרבה".

ומה נאה להביא את הדברים שנשא רבי סענדר דייטש (ראש קהל ייטב לב בארה"ב), במעמד רבים בהנחת אבן הפינה ל"קרית יואל" בירושלים, להשיב חורפינו דבר (מתוך ספר 'מסע המלכות' דף 230):

"כאשר התחיל רבינו הקדוש זי"ע לפני עשרות בשנים לבנות פה בארצנו הקדושה מוסדות התורה והחינוך, שיכונים הרדיים, קריות, הן פה בירושלים עיה"ק והן בבני ברק, ומוסדות התורה ברחבי ארץ ישראל, קמו ליצני הדור ופריצי עמנו להתעולל עלילות ברשע בדברי ליצנות והשמצה להכעיס ולקנטר: איך זה בונה הרב מסאטמאר בארץ ישראל במדינה שהיא תחת שלטון הציונים, אשר הוא הלוחם הכי גדול נגד עצם המדינה הזאת? כך בערך היתה טענתם.

המה ראו כן תמהו: הלא פעולות כאלה הם נגד שיטתו ותורתו?

אבל רבינו הקדוש זי"ע לא זע מפניהם ולא שעה לדבריהם. אעפ"י שהיו מתכוונים להכעיסו, לא הרתיע זאת מלהניאו ומלהפריעו ממלאכתו הקדושה. הוא לא שם לב לדברי ליצני הדור ולטענות שקר וכזב שלהם. לפי שתורת אלקיו בלבו - כאשר ביאר הכל בספריו הקדושים - שישוב ארץ ישראל אם הוא על פי התורה בקדושה ובטהרה, לעבוד את ה' ת, לקיים המצוות ולעסוק בתורה בקדושה ובטהרה, אז ישוב הארץ היא מצוה גדולה. אולם ישוב הארץ שלא עפ"י התורה ח"ו היא מהעבירות הכי חמורות. ואותה התורה"ק השוללת בניין הארץ של מינים ואפיקורסים, אותה התורה"ק מהייבת לחזק תושבי ארצנו הקדושה על פי דרך התורה.

אבל הם ליצני הדור בהבלי שוא שלהם, הם רק לצעורי קא מתכווני.

וזה הוא מה שאמר דוהמע"ה אעפ"י שהם מתכוונים להכעיסני אני שמח בלבי, כי לא איכפת לי במה שליצני הדור מתלוצצים ומכעיסים אותי, אבל שמחתי באומרים לי בית ה' נלך".

כמובן, לא היו חסרים מתנגדים למעשי רבינו גם מצד "קנאים", וכמו שסיפר רבי משה שלום יאקאבאוויטש (בספרו 'אסיפות דברי יואל' עמ' צ"ב):

"כשהאדמו"ר זצ"ל השתדל שיקימו שכונות של חסידי סאטמאר בירושלים ובבני ברק, לחצו עלי כמה קנאים מכאן (ר"ל מאמערקא) שאעורר אצלו שאולי יש בזה משום סיוע בבנין המדיני.

בעל כרחי נענתי להם ושאלתי, וענה לי אדמו"ר זצ"ל שאי אפשר להתחשב תמיד בדעת אלה שמכריעים ע"פ הרגשה ולא לפי ההלכה. אין להתקוטט עמם, אבל גם אי אפשר להתחשב עמם".

והנה דברים אלו הם בריח התיכון של הספר הק' ויואל משה, מבריה מן הקצה אל הקצה, וא"א להעתיקם כולם, אך נבוא בזה להעתיק כמה חלקים מדברי קדשו, לבאר הדברים האמורים, לעיני כל ונכחת. ולזה באתי כאן ללקט אורות, ולהראות עין בעין כי ככל הדברים אלו, וככל החזיון הזה כן הוא מפורש בספרו.

אל תסתכל בקנקן!

המעייין יראה כי הכל הוא העתקות נאמנות (בילד) מהספר ויואל משה, ושאר ספריו, ולא שיניתי במאומה, וציינתי על כל חלק וחלק מאין לוקח, ואיה מקורו טהור (וכשציינתי בסתם לסימן פלוני, המכוון הוא למאמר 'שוב ארץ ישראל'), ובקשתי שטוחה בפני הקוראים שיעיינו בפנים הספר, וילמדו את כל הענין, כי מפני האריכות לא יכולתי להביא את כל דבריו.

ולא הוספתי דברים מעצמי אלא מעט בין הפרקים, בכדי להודיע בראש המאמר מה עתיד לבא בו, ומעט לבאר את דברי רבינו, ובאופן הניכר כי מעטי יצאו הדברים האלו.

על כן בקשתי שטוחה מן הקורא שלא ייתן עיקר דעתו אל הדברים אשר הוספתי, אלא ישים פניו ללמוד את דברי רבינו, ויעיין בהם כדבעי.

ואם מה שכתבתי קצת בין השיטין, לא ישר בעיניו, לא יזנח - למען ה' - בשביל הקנקן את מה שיש בו: דברי רבינו המפורשים בחיבת הארץ הקדושה ומעלת יישובה ושיבתה.

המלקט

בין כסה לעשור ה'תשפ"ד

פרק א

מצות ישוב ארץ ישראל

בפרק זה נביא את פסקו הברור של רבינו כי גם כיום יש קיום מצות "ישוב ארץ ישראל" על ידי ישיבת יראי ה' בארץ הקודש, ועוד הדברים הנוגעים לענין זה.

א. רצון ה' שיהיו עובדי ה' בטהרה במקום הקודש

"וזה ודאי שצריך שיהיו בארץ ישראל עובדי ה' בטהרה במקום הקודש... ולכל הדעות קיום התורה והמצות שמה חשוב ויקר יותר עד אין שיעור. וצריך להתאמץ בכל אופן ואופן להחזיק את יושבי הארץ בגשמיות ורוחניות בכל מה דאפשר... גם אנכי בעניי מרחתי בזה הרבה" (מאמר ג' שבועות סימן כ"ג)

והעולה מכל המקובץ שבהרבה מקומות מפורש וולא
 דברי חכז"ל שהקצ"ה אומר שכל משך ימי
 הגלות עד צאת המשיח יהיו ישראל מפוזרין בכל
 ארבע כנפות הארץ. וזה ודאי שצריך שיכיו צאן ישראל
 עובדי ה' צהרה במקום הקודש, ולדעת הרמב"ם ז"ל
 הוא הכרח צעיל קידוש החודש והמועדים, ולכל
 הדעות קיום התורה והמצות שמה חשוב ויקר יותר עד
 אין שיעור, כאשר יחצאר צמאמר השני, ולריך להחאמן
 בכל אופן ואופן להחזיק את תושבי הארץ בגשמיות
 וברוחניות בכל מה דאפשר, צפרט עכשו שהכרח
 להלילס מזרס המינות ר"ל, וכמה יגיעות מוטל עלינו
 עבור החזקת תושבי הארץ כנודע, גם אנכי צעניי
 מרחתי הרבה בזה. חבל האומרים שכל ישראל מכל
 מקומות מושבותיהם יסעו לא"י, כל אלו מדברים
 צפה מלא נגד כל דברי חכז"ל שצממה מקומות צש"ס

וכעין זה כתב ג"כ במאמר ב' סי' ל"ז וסי' קי"ח כי "הזוכים לעבוד השי"ת בעיר ה' שמה אשרי חלקם" עי"ש.

ב. ישוב א"י ע"י רכישת בתים וקרקעות מידי הגויים, וחובת סילוק הגויים עצמם

נביא את דברי קדשו של רבינו כי ישוב ארץ ישראל היותר גדול הוא בהוצאת ארץ ישראל מידי הגויים, ע"י רכישת בתים וקרקעות, וכן גירוש הגויים עצמם, וג' מצוות יש בקניית בית או שדה באר"י מהגויים:

- המצות עשה דיישוב ארץ ישראל.
- לאו ד"לא תחנם" - שלא ליתן להם חניה.
- ולאו ד"לא ישבו בארצך" - לסלק הגויים.

ונתבאר בדבריו כי דינים אלו אין להם ביטול ונוהגים בכל זמן. וזה לשונו (סימן ט'):

ועי' בתשובת ריב"ש צסי' ק"א אחר שהביא דעלי לא"י הוא מלוא מ"מ כתב אח"כ וז"ל ומה שכתב המשיב ההוא ועשה ק"ו מהקונה שדה צא"י שכותבין עליו אונן ואפילו בשבת והתירו משום ישוב א"י ואמר שהקונה קרקע שהיא שם מלוא קלה לגבי העלי לא דבר נכונה בזה, דאדרבא הקונה שדה מן העכו"ם היא מלוא גדולה מן העלי, כי העלי היא מלוא לשעמה ולעלמו לצד ולא נתיר זה שבות בין צמעשה בידים בין צאמירה לנכרי, אבל ישוב א"י אינה מלוא לשעמה אלא מלוא המחיימת לעולם היא ומלוא וחועלת הוא לכל ישראל שלא תשתקע ארץ קדושה ביד עמאים, ואין למדין ממנה לשאר מצות, וכן כתוב זה להרמב"ן ז"ל, עכ"ל. מצוהר בזה שלקנות בית צא"י יען שמסלק עכו"ם משם זו מלוא גדולה יותר מעלי לא"י ואין למדין מקנין בית להתיר איסור דרבנן בשביל העלי לא"י, ואף דצמה שעולה לא"י להתיישב שמה מקיים בזה הקרא דוישבתם זה מ"מ אין זה דומה להמלוא שמסלק משם העכו"ם המעמא אה הארץ.

ישם בהמשך הדברים רבינו כתב לבאר את דברי הריב"ש מדוע קניית קרקע היא מצוה גדולה יותר מן העליה, וזה לשונו:

אמנם הדברים פשוטים וברורים שלסלק העכו"ם מא"י החיוז מלאו מפורש בקרא לא ישבו בארץך פן יחטאו אותך לי, וכחז הרמב"ם ז"ל פ"י מה' ע"ז ה"י ו' שבזמן שיד ישראל תקיפה אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, וכחז שם שאפילו לישיבת ארעי או לעבור ממקום למקום אסור להניחם בשביל הלאו דלא ישבו בארץך שהוא אפילו לפי שעה, ובגמ' ע"ז ד' כ"א גבי אין מוכרין ומשכירין בתים לנכרי בא"י דכש"כ שדות דאית צ"י חרתי משום איסור חגי' ומשום דמפקע ל"י ממלות, ואיסור חגי' הוא מלאו דלא תחנם אבל יותר מצורר האיסור שלא להניח עכו"ם בא"י אף היושבים מכזר הוא מלאו דלא ישבו בארץך כמבואר ברמב"ם ובשאר מוני המלות. וזה וודאי דמהלאו דלא ישבו בארץך א"א ללמוד שיש מ"ע בישיבה בא"י שזה שני ענינים דאף אם הקרא דוישבתם זה אינו מ"ע אלא יעוד והצטחה, מ"מ כיון שהוצטחו ישראל שיזכו לישב בא"י ושם הקדושה ומקום המקדש ומלות התלויות בארץ ומלות קב"ח ועוד הרבה מעלות נשגבות לישראל הקפידה התורה"ק שלא להניח שם עכו"ם שלא יחטאו את ישראל שמה כמבואר בקרא העטם פן יחטאו אותך לי,

ובסיכום הדברים בסימן קל"ג (אות י"ב):

(ב) **לְקַנּוֹת בַּיַּת אֱלֹהֵינוּ** או שדה מעכו"ם בא"י היא מלצה גדולה יותר מן העלי' לא"י אף לדעת הסוברין שיש גם עכשיו מלצה בעלי' לא"י וכמ"ש הריב"ש שאין להביא רא' משם להחיר שבות בשביל בעלי' וכמו שהבאתי בפנים בטעמו ונימוקו ונחצאר עוד שהלאוין דלא ישבו בארץך ולא תחנם שלא ליתן להם חגי' אלו הלאוין המה בודאי לאוין גמורים לכל הדיעות אף בזמן הגלות דהעטם שכתב בקרא פן יחטאו אותך לי זה שייך לעולם דאף לדעת הסוברין שאין שום מלצה וחיוז בעיקר הדירה בא"י צפרע בזמן הגלות אבל מ"מ כיון שעכ"פ דרים שם חלק מישראל והחטאים חמורים מאוד בא"י הרבה יותר מבחול ולכן שייך הטעם המבואר בקרא דפן יחטאו אותך לי דמטעה זה דעת הרמב"ם וסויעתו ששייך לאו זה אף בשאר

ובסימן י"א:

ובדברי הריב"ש ל"ע קצת מה שחתר לבקש טעמים
מסביר לחלק בין הקונה קרקע בא"י ומסלק
עכו"ם משם לבין מלות העלי, הלא אף בלי סביר
וטעם כיון דלסלק העכו"ם משם ע"ז יש לאו דלא
ישבו בארץ וגו' והעלי לא"י אף לדעת הרמב"ן אין
בו אלא מ"ע ולאו חמיר מעשה וכוודאי שאין למדין
זה מזה להחיר איסור דרבנן שהוא תקנת חכמים,
ואף שכתבו על לאו זה דלא ישבו בארץ שהוא בזמן
שידינו תקיפה הוא בשביל שאמרו לסלק כל העכו"ם
אף בדרך מלחמה וזה א"א בזמן הגלות שאנו מושבעין
בשבעה חמורה שלא ללחום ח"ו, אבל לקנות מהם
מקום מרונים בדרך מו"מ גם זה הוא חלק מהמורה
לסלק העכו"ם כמו שאמרו בגמ' ע"ז כ"א שאם
מוכרים אף לעכו"ם א' קרקע קטנה עוברים על
לאו דלא חנוס, וממילא שאם מסלקין העכו"ם מקיימין
הלאו, וכמו שכן הוא לדעת הרמב"ן במ"ע דישיבה
דאף דהמורה היא להורישם ולהתיישב שמה וזה אסור
בזמן הגלות באיסור חמור ר"ל, מ"מ סובר דביתיד
המתיישב שם ברשות ובדרך היתר מקיים המורה אף
בזמן הגלות וכעין זה הוא גם בלאו דלא ישבו בארץ
וא"כ החילוק פשוט בין עשה לל"ת כנ"ל. אך י"ל
שהריב"ש כתב בזה מסביר להגיד שאף לדעת הראב"ד
וסייעתו שאין לאו זה אלא בז' האומות וא"כ ליכא
עכשיו לאו זה כלל מ"מ גם מסביר א"א ללמוד
להחיר איסור דרבנן בשביל העלי לא"י ממה שהחירו
איסור דרבנן בשביל קנין אחר קרקע בא"י. וי"ל

תלמוד תורה "ייטב לב" בשיכון סאטמאר בירושלים

ג. המצוה ליישב את ארץ ישראל נוהגת גם בזמן הזה

רבינו האריך הרבה שמצוה גדולה לכל ישראל ליישב הארץ, וגם תושבי חו"ל יקיימו את מצות ישוב הארץ ע"י שמסייעים ביד יושביה, והוא "חיוב עצום מאוד" (כלשונו בס' קל"א), וכך כתב (בסימן ק"ז):

והנה כל הגדולים שדורות הקודמים עוד מהרבה מאות שנים לוחו ככרוכי להחזיק עניי א"י וכתבו כולם שגם המחזיקים מחו"ל את העוסקים בתורה בא"י מקיימים צוה מצוה ישוב א"י שיש להם חלק בעסק התורה בא"י. וצ"ע מעשי חבות הנדפס בירושלים שנאספו שמה כל העדרים כמה מאמרים וכתבים שנכתבו ונחתמו בדבר לימוד הלשון הוצא שם צמדור השלישי אות ה' מכתב הנעשה באסיפה מן רבנים גאוניס מפורסמים ונחתם עליו כו"כ גדולים ולדיקים ובאמצע הדברים שם כתוב לאמור ח"ל: בעיר הקדושה היא תקות התצל לב הארץ מקודשת לשמים לכל אשר יקדיש ימיו לתורה ולתעודה וכה ה"י מתנהג מיום הוסדה דור אחר דור מאצותינו ורבותינו זיע"ח ואחינו שצגולה הם מחזיקים בידי אחיהם יושבי הקודש להמליח להם מחייתם ופרנסתם וצוה כל ישראל יש להם חלק במצוה ישוב הארץ, עכ"ל. וה"י זה דבר צרור בכל הדורות שצמה ששולחים מעות לא"י שיעסקו שמה בתורה מקיימים כולם מצוה ישוב הארץ. וכן האריך צוה המהר"ם חאגיז צספרו שפת אמת והחיד"ח צספרו יוסף אומן סי' י"ע שזה דברים צרורים שהשולחים מעות להחזקת לומדי תורה בא"י מקיימים מצוה ישוב א"י כמו היושבים שמה. ולפי דברי האצני נזר אדרבא צוה מצטלים המצוה כי ע"י שיושבי הארץ מקבלים מעות מחו"ל ואינם עוסקים שמה צמלאכה או מסחר להרוויח גם כמה אינם מקיימים המצוה ח"ו. אצל אין לזה שום מקור, ומצוה ישוב א"י הוא לעסוק שם בתורה על טהרת הקודש, והמחזיקים מחו"ל ציד העוסקים בתורה שמה וצפרע לתצצ"ר אשרי חלקם שמקיימים עי"ז כולם מצוה ישוב א"י כמו ישכר חצולון, ח"ב.

ובך חתם את מאמר 'ישוב ארץ ישראל', וכתב בסימן האחרון (סימן קנ"ח):

והנה זה ודאי שמועל עלינו לחזק את היראים וחרדים
 בדרכים צא"י בצרה וצנקה ר"ל ועוסקים שמה
 בתורה ומלות צנסיונות קשות ולריבים חיזוק רב
 צפרנסה ודירה וצחינוך הצנים והצניות, וצמה שנותנים
 להם חיזוק הוי עכ"פ הללה פירחא שלא יעמנו צרשת
 המינים, מלכד זכות הלדקה הגדולה שיש צזה, אף כי
 הלא מלער הוא כי זעירין המה אותן שלא כרעו
 לצעל ולריכין לעמוד על נפשותם בכל מקומות מושבותם
 עכ"ז מוטל עלינו להתחמץ לשלוח להם כל מה דאפשר
 איש כמתנת ידו, **וצזה ודאי אנחנו מקיימין מלות**
ישוב א"י ששולחין המעות אך עבור תורה ומלות
 שמה, ולהמוחזקין ועומדין לילך בדרך התורה והאמת.
 והנותנים מעות להאפיקורסים שצזה מנהלים את כח
 האפיקורסות שלהם הן המה המחריצים את ישוב
 א"י ומעמאים את הארץ ואת כל העולם כולו צמינות
 ואפיקורסות ר"ל, וזה מעשה הס"מ ר"ל שכמעט
 כל שפעת המעות המרוצה שבעולם הולך לס"א ולמינות
 ואפיקורסות ר"ל וגרוע מקללת ירמיה הנביא שאמר
 הכשילם צעניים שאינם מהוגנים, ולא אמר למחטיאי
 הרצים המהפכים כל העולם כולו למינות, אבל עון
 הדור צעו"ה גרם ככה יותר מצמיני ירמיה הנביא.
 וכבר הצאתי דברי חז"ל שגדול עונש המחזיק את
 העוצרי עצירה מעונש העוצרי עצירה צעלמס **ומדה**
עוצה מרובה ממדת פורעניות, שהשולחים מעותיהם
לתורה ומלות צא"י ונותנים שם חיזוק ליראים וחרדים
שכרם עד אין קץ. והוא צרחמיו ית"ש ישמחינו כימות
 עניתנו ומאשפות דלותינו יקימינו וירוממינו לראות
 צשמחת ליון וירושלים צצ"א.

ומבואר בכל דבריו אלו, כי מצות ישוב ארץ ישראל נוהגת כיום הזה (גם בשנת תשכ"א – שבה
 הדפים את ספרו), ויושביה במהרה הם מיישבי ארץ ישראל.

ומבואר מדבריו, דכאשר כתב להזהיר העולים שלא ליפול ברשת הרשעים, ולא לעלות לא"י
 ע"י העליות שהיו עושים ה"ציונים", ודאי לא בא למנוע ממי שרוצה לעלות לקיים מצוות
 ישוב הארץ ושאר מצוות ומעלות נוראות, כאשר יובא לקמן (בפרק ב) מדבריו גודל יקרת
 מעלת ישיבת הארץ, ומה שמשבח ומפאר את עובדי ה' בעיר ה' שמה.

וכידוע, רבינו היה מתומכיו הגדולים של הישוב החרדי בארץ הקודש, ובנה בארץ שיכוני מגורים ומוסדות רבים (וכבר הבאנו את הדברים בהקדמה), ולקמן נביא מדברי קדשו מה שתמך ועודד לעלות לארץ הקודש, כשהוא נעשה באופן הראוי.

ד. ביאור שיטת רבינו כמצות ישוב ארץ ישראל

והנה ראינו כי הדבר היה פשוט לרבינו בתכלית הפשטות, כי מצות ישוב ארץ ישראל נוהגת גם בזמן הזה, ומכח זה הורה וחייב לעזור ליושבים בה, שע"ז גם יושבי חו"ל יהיו שייכים במצות ישוב אר"י.

ולכאן היה לנו לתמוה, דהרי השאלה האם יש מצוה בעצם הישיבה של כל אחד ואחד [והשאלה העולה מזה - האם יש חיוב על היושב בחו"ל לעלות לארעא קדישא], היא היא הנידונת בהרחבה בכל מאמר 'ישוב ארץ ישראל', והביא בזה את הדעות השונות בראשונים, וכל הנידונים בזמן הבית ובזמן הזה, ובשינוי מאדם לאדם ומזמן לזמן, ומדוע כאן הדבר היה לו כ"כ פשוט שיש מצוה גם בזמן הגלות, עד שלא ראה אפילו צורך לבאר הדבר?

ועוד יש לעיין בעצם הדבר שע"י עזרתם של יושבי חו"ל ליושבי אר"י בפועל, גם הם "מקיימים מצות ישוב אר"י כמו היושבים שמה" (סי' ק"ז), ובהשקפה ראשונה הוא פלא, דהן אמנם שמסייעים הם לדבר מצוה, אך מלשונו נראה שהם מקיימים את המצוה עצמה, ויש לבאר כיצד?

והמתבונן בדבריו יראה דביאור הדבר הוא, שמצוות 'ישוב ארץ ישראל' שונה בתכלית מ'ישיבת ארץ ישראל', ש'ישיבת אר"י' היא מצד מעלתו האישית של היושב בה, אך מצות 'ישוב הארץ' היא מצד תיקון וישוב הארץ עצמה ע"י בניה, שהוא ענין גדול ועצום, שרצון ה' "שיהיו בארץ ישראל עובדי ה' בטהרה במקום הקודש" גם בזמן הגלות (כמש"כ במאמר ג"ש סי' כ"ג, הובא לעיל אות א')².

² ונראה כי המקור שממנו למד רבינו שישוב אר"י הוא גם בזמן הגלות, הוא מהתקנות שתקנו חז"ל משום ישוב אר"י ונפסקו ברמב"ם ובשלחן ערוך גם בזמן הזה בלא חולק (רמב"ם: הל' שבת פ"ו הי"א, הל' שמו"י פי"ג ה"ה וה"ו, הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ג, הל' נזקי ממון פ"ה ה"ב, הל' מכירה פי"ד ה"ח, הל' שכנים פ"ד ה"י, ופ"ו ה"ב, ופי"ד ה"א. שו"ע: או"ח סי' ש"ו סי"א, יו"ד סי' רפ"ו סכ"ב, חו"מ סי' קס"ח ס"א, וסי' קע"ה סכ"ו).

והחילוק בין 'ישוב' ל'ישיבה', למד אותו מדיוק לשון חז"ל, שכאשר דיברו על אדם פרטי נקטו לשון 'ישיבה' וכאשר דיברו על תקנות כלליות נקטו לשון 'ישוב'. וכן מעצם לשון חז"ל שהתקינו תקנות משום "ישוב ארץ ישראל" – שזה מוכיח כי המצוה היא שהארץ תהיה מיושבת בבניה, וכמו נוסח הברכה שתקנו חז"ל לאחר הקריאה בנביא "משמח ציון בכניה", והבטחות רבות נאמרו בנביאים לארץ ישראל עצמה, ורצון ה' זה לא בטל בגלות.

וענין המעלה האישית של 'ישיבת ארץ ישראל' בדעת רבינו, יבואר לקמן בפ"ב בעז"ה.

ולכן גם לדעות שהביא רבינו שכיום אין לאדם הפרטי חיוב לשבת בארץ ישראל מצד עצם מצות ישיבתו הפרטית של כל אחד ואחד, עדיין הדבר פשוט שלכו"ע יש מצוה וחובה גמורה לדאוג שארץ ישראל תהיה מיושבת ביראי ה' באופן הנכון.

ומטעם זה מובן שפיר שמצוה זו שייכת גם ליושבי חו"ל, שאף שאינם מיישבים בגופם את ארץ ישראל [וכן אין הם שייכים במעלת 'ישיבת ארץ ישראל'], עם זאת ודאי שאם יפעלו בכוחם להרבות ולחזק את ישוב יראי ה' בארץ הקודש, הרי הם מיישבי הארץ, שהוא חלק ומצוה בפנ"ע, וכפי גודל הישוב היוצא מכוחם כך יש להם חלק ביישוב שעושים בפועל הדרים בה, שעל ידי שגורמים במעשיהם שישבו באר"י יראי ה', וכן כשמרכיבים תורה ומצוות בא"י, וכן ע"י שקונים בתים ושדות מיד הגויים – הרי ארץ ישראל מיושבת יותר.

ה. מכתבי רבינו ואבותיו הק' למען ישוב ארץ ישראל על טהרת הקודש

ועתה נבוא ונראה, כיצד רבינו ואבותיו הקדושים פעלו ועודדו את עליית היראים והשלמים לא"י לשבת בה ולבנותה כראוי.

מכתב ה"ייטב לב" למען חברת "ישוב ארץ ישראל דקדושה" (תרל"ז):

חותם החברה שע"ג הפנקס

בכ"א בסיון שנת תרל"ו הוקמה בירושלים עיה"ק חברת "ישוב ארץ ישראל (או: "הארץ") דקדושה" אשר נועדה לקנות קרקעות באה"ק, ולהקים עליהם קאלאניות (מושבות) על טהרת הקודש. ומיד שלחו שליח מיוחד לחו"ל לאסוף המלצות ותרומות,

וכבר נודע כי מקים החבורה הזאת הוא ניהו "הגאון הצדיק רבי עקיבא יוסף [שלעזינגער], בעל לב העברי ז"ל" (כפי שמכנהו רבינו בס' ק"ח), שכך עולה ממה שכתב בספריו (ברית עולם דף נג ע"א, ובעוד מקומות), ובין כתביו נמצאו המכתבים האלה עם כתב ידו עליהם.

[ייתכן כי בכספים שנאספו קנה רבי עקיבא יוסף את הקרקעות שעליהם ייסדו המהרי"ל דיסקין זיע"א ותלמידיו בשנת תרל"ח את המושבה "פתח תקוה"]

כמאתיים גדולי ישראל ורבנים

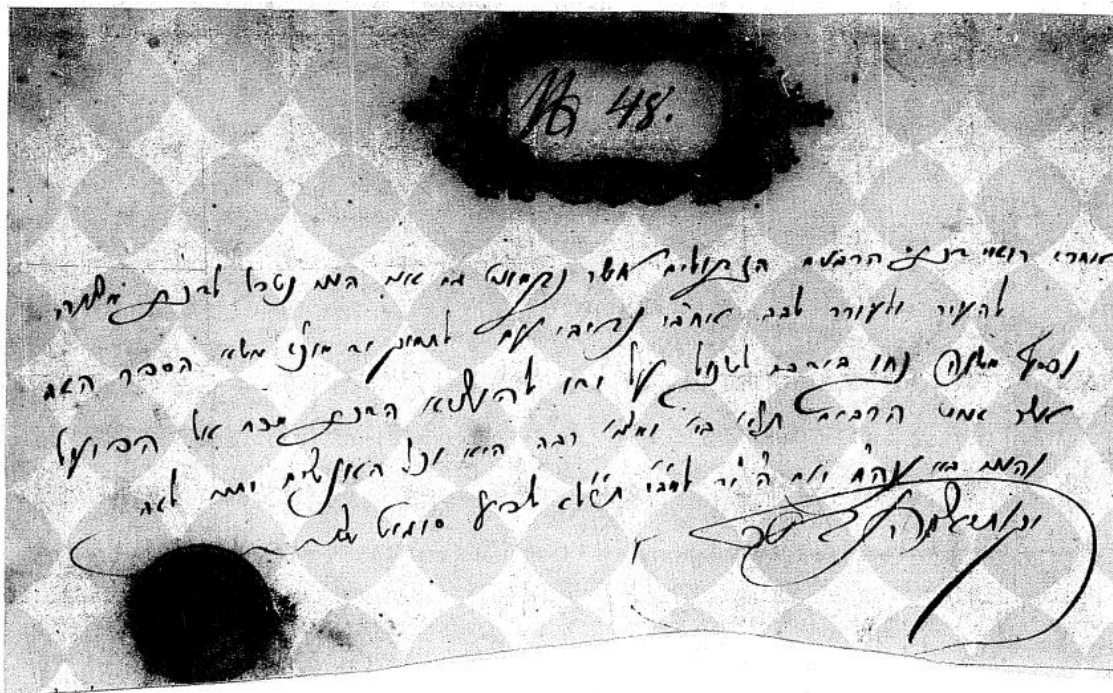
נענו וכתבו מכתבים לחזק הדבר, אך בדינו נשאר רק פנקס שליחות אחד (בלשון הייטב לב: "הספר הזה"), אשר בראשו באו דברי חכמי ירושלים עיה"ק ת"ו לבאר מהות החברה הק'

ספר "הברית והזכרון" של מייסדי "פתח תקוה"

(חלקם מובא לק'), ורשימת יושבי הארץ הרוצים להתיישב בקאלאניע, והתחייבותם לקיים כל מצוות התלויות בארץ, ולסייע לת"ח כיששכר וזבולון.

ובשאר דפי הפנקס כתבו גדולי ישראל שבחו"ל את הסכמותיהם, והגה"ק בעל ה"ייטב לב" בתוכם, וזהו כתב יד קדשו (דף 48 בפנקס הנ"ל)³:

אחרי רואי דברי הרבנים הגדולים אשר קדמוני, גם אני הנני נטפל לדבר מצוה להעיר ולעורר לבב אחב"י נדיבי עם לתמוך יד מוכ"ז נושא הספר הזה, וכסף משנה קחו בידכם לשקול על ידו להוציא הדבר מכח אל הפועל אשר זכות הרבים תלי" בי' ומצו' רבה היא, וכל האנשים יתנו לזה.

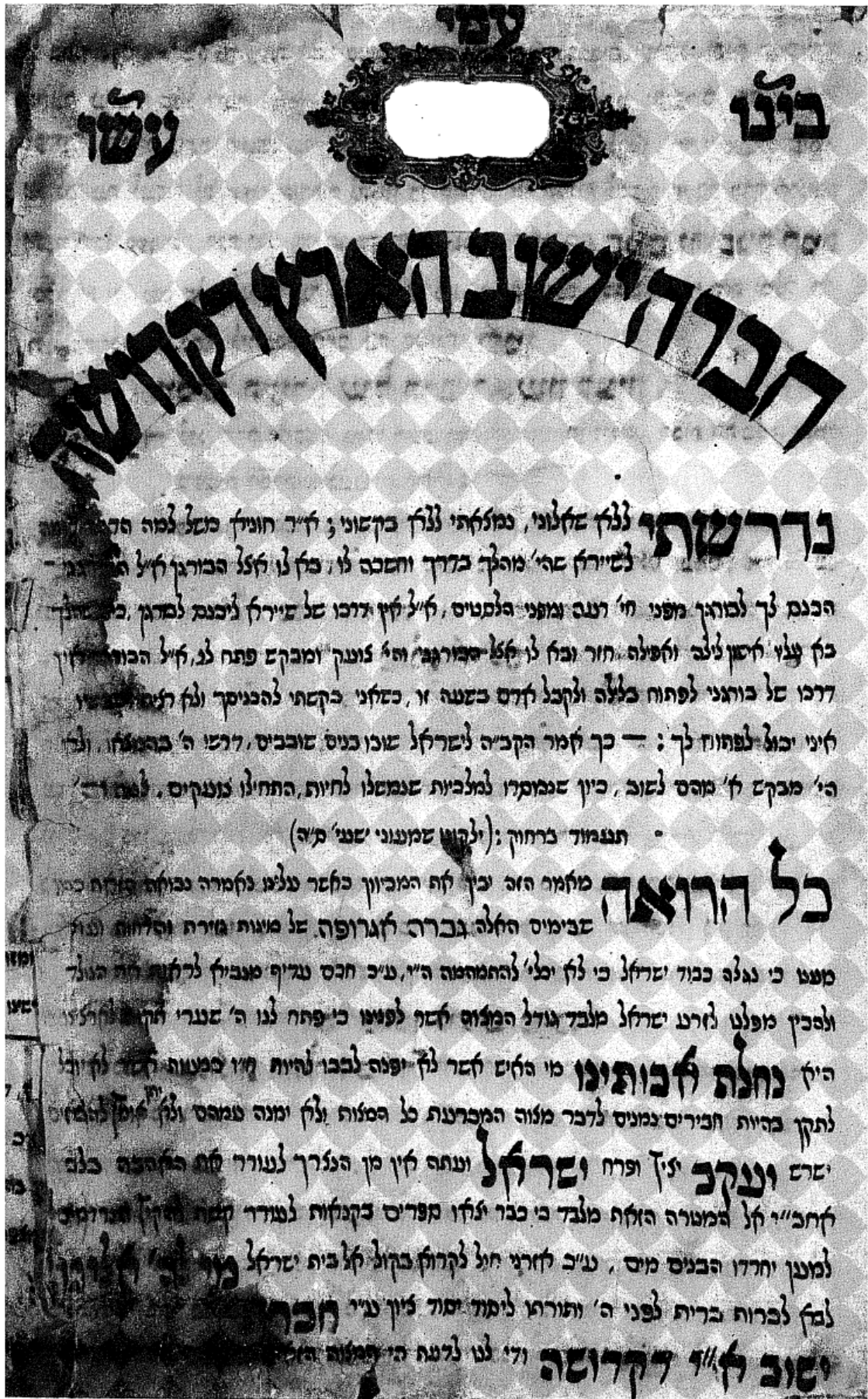
והנני בא עה"ת,

יום ה' י"ד למב"י תרל"ז לפ"ק סיגוט יע"א

יקותיאל יהודה מ"ב

³ המכתב הזה הובא במאמר "מענה צמד שדה" הנדפס בקובץ "גינת ורדים" היר"ל ע"י תלמידי וחסידיו סאטמאר, דף צ"ו. שאר הפנקס נדפס בספר "בשבח ישוב הארץ" (מכתב זה שם בדף 30, ומשם הבאנו את שאר הבילדער של הפנקס), וכן בספר "תולדות רבי עקיבא יוסף שלזינגר" (מכתב זה שם בדף 235).

בין מכתבי הרבנים ישנם מכתבים מרבי שמעון סופר בעל ה"מכתב סופר" (בן החת"ס), וממהר"ם שי"ק, ועוד רבים מחכמי אונגריין.

שני דפים ראשונים של הפנקס

התורה (קפ"ד) מה גם עתה אשר לעצמו פקוח נפש הוא לרבות י"א אל, והוא המעלה
 ויחיה עולמים שאל זקנו ויאמרו לך מאשר יאל מבואר מפי ספרים ונפלים ובאשר יאל
 אפי"ל הגדול עושה מעשה עמך השופטים אשר בימיו במובא לקמן, ומעלה שימו
 על לב עת לעשות לה' הפח תורתך להניח כל התורה וכל המצוות ולהשיב פניכם דרך ארציכם
 ותפנו מכל הפניות, וחכם לבב יקח חכימה מצוה בשעתה שאלו את **שלוש ירושלים אמות**
 ובשלושה יהי לבם שלום וברכה עד עולם והכל לפי רוב המעשה, ובגלל הדבר הזה ימלא ה'
 את משקלותיכם לבם ולזרעכם חיים עד העולם, **אמן**,

מכתב תעודה של הרב ראשון לציון!

אערכה לפני קורא המשכיל בקוצר קוטב המטרה היואל מן דרכיו, רבות התועלות הנצמחו'
 מפועלה חברתינו לעבודה הארץ:

לציון ולתפארת הוא לעם ישורון אשר להאבת ארץ אבות ירושן, וכי נפלים אנחנו מכל
 על העמים אשר דמו ורכושם כאפס נחשב לנו נגד אהבת ארצם ועמם; שימו נא על
 לב מה שאיני אומר לך עם פולין מדינת אוגרוחן אשר השליבו נפשם מנגד כפס וזהבם
 עד אשר דק יוחנו רוח האקס עבור גם **נחלת ארצם**, ואנחנו בני ישראל אשר הארץ
 המעושרת בשוש כל הארץ היא לנו למורשב ארץ אשר מכל יושבי תבל קדוש יאמר לה והיא
 תבליטנו ופסי יד לפה ונהי כאיש אשר אין רוח בו הלא נבינו בעינו נפשינו אם כל העמים
 יצאו רק לפבורם: ואנחנו לא לבד כבוד אבותינו אך כבוד ה' י"ת, אשר בחר בציון אזה למושב
 לו איהם נדרוש, ולנו בחיל ולא כבח בעלה רק בשדכים הזהב אשר לשני ישראל, קרן שוערה
 לחיות נחלתינו תנמיח לעשות מדברה כעין ולהקיס חרבותיה על ס ישראל פלרה:

חייבים אנחנו לעזור לאחבי הדרים שמה העטופים ברעב וכל השלוח לא יפיק למו
 להחיות נפשיהם ועולמיהם יוטשו חבקי אשפתוח ואך בזאת נמלא מזור להם בתת להם
 לכה ארמת לחוח ארץ שוקקה ויהי' **נהנין מצינו כפס**:

שוכל נקיים **מצות התלוות בארץ** אשר חלק גדול מתרומה מצות פולנה בזה והמחשבה
 נקיימם לא מושב למעשה אם יש לאל ידינו לעשותם, וכל המתנדב לזה מבספו יש לו חלק
 מצות, וכשתף באדמת קודש:

הגולה אשר ניתן לארץ הוא מטילה לחלוטו ונסיב לגאולה העתידה ככתוב בספר
 בראיות נבחות, שבגאונת ארץ חולה גאונת ישראל בבי"א, וכן מבואר בספר עיר מקלט
 ונחמות פ' בהר על פסוק והארץ לא תסמר לעמיות, וז"ל מהרמ"ש כתב שבגאונת הארץ
 הן הארץ והעם והשם והתלוי שיעבודינו, במאז כל מה שוכל לעשות לארץ הן בנאוף וכן

קריאת ה"קדושת יום טוב" לתרום לחברת "בני ציון ליסוד מושבות בארץ הקדושה" (תרס"א):

בחדש אלול תרנ"ו הוקמה בצפת "חברת בני ציון ליסוד מושבות בארץ הקדושה", החברה אספה תרומות ע"י מכירת שטרי אקציות (- מניות) שהוציאה החברה.⁴

ה"פלאן" של החברה היה בתחילה להוציא שלושים ושתים אלף ות"ק מניות (כל מניה היא של 20 פראנק), והכסף שיתקבל מהם יינתן בהלוואה למאה משפחות מיושבי ארץ הקודש לצורך הקמת המושבה, ולאחר כמה שנים כשיחזירו את כספי ההלוואה, יזכו עוד מאה מקוני שטרי המניות בחו"ל שיעלו בגורל להאחו גם הם על אדמת הקודש (כל זה ע"פ הפלאן המוצג בסמוך).

בשנת תר"ס עבר מרכז החברה לירושלים, והוציאו חמישים אלף שטרות, בכדי לקנות קרקעות וליישב בהם אלף משפחות - חמש מאות מילידי ארץ הקודש, וחמש מאות מקוני המניות אשר יעלו בגורל.

שטר אקציע משנת תר"ס של "חברת בני ציון שנוסדה מילידי ותושבי ערי הקודש, ליסוד מושבות בארץ הקדושה" עם חותמת החברה, ונראה ששטר כזה קנו רבותינו

⁴ יש לציין כי היו גם חברות אחרות שנקראו ג"כ "בני ציון", ויש להבדיל ולהבחין ביניהם. הפרטים והבילדער בענין חבורת בני ציון הם מה'קטלוג' של חברת 'יודאיקה ירושלם' מתאריך כ"ב כסלו תשס"ד.

בשנת תרס"א הוציאו לאור ספר לכאר מטרתם, ובו "כמה תעודות מהרבנים הצדיקים והגאונים הגדולים ראשי אלפי ישראל וקדושי, ורשימות החברים שבאו בכרית החברה לקחת שטרי המניות"⁵.

והקדושת יו"ט (אביו של רבינו) קרא לציבור במכתב הנדפס בהספר (עמ' 7) לתרום לחבורה זו, כאשר הוא משפחתו ומקורביו, ג"כ לוקחים על עצמם כל אחד אקציע אחת או שתים, וביניהם נזכר רבינו: "בנו יואל מייטולבוים" (שהיה אז בן י"ד שנים) שאף הוא לקח על עצמו אקציע אחת. וזה לשון מכתבו:

מה נכבד היום הזה בהגלות נגלות לעיני מהתיסדות חבורה "בני ציון" בערי

אה"ק תובכ"א, אשר תקוה טובה נשקפה להחיות עם רב על ידה מיגיע כפם, ע"י נטיעות גנות ופרדסים ויאכל מפרי מעללם.

ומי זה יראה כל אלו רבנים גדולים נכבדים וגבירים די בארעא דישראל ודי בחו"ל יוצאים לחזק בידי הרעיון הנשגב הזה ולא יצא!

לכן גם ידי תיכן עמם ואקח ג"א בל"נ אקציע אחת, ובלבד שיתנהג החבורה ע"י ממונים ומנהלים יראים ושלימים לקיים ככל המצוה עלינו מפי תורתנו הקדושה כמבואר בתקנתם סי' ג' אות יו"ד.

ואבקש ואחלה את פני אחינו ב"י אהבת ציון וירושלים, שיקחו חלק ונחלה בתוך המצוה הלזו, ויזילו מכספם בעד החבורה איש איש כיד ה' הטובה עליו. ובזכות זה יתברכו בשפע ברכה והצלחה ונוכה לעלות במהרה לציון וירושלים ברננה.

ובעה"ה, היום יום א' תזריע עשרה למב"י תרס"א לפ"ק פה סיגוט יע"א

חנניא יו"ט ליפא מייטולבוים

⁵ את בילדער הספר והמכתב קיבלנו מאת החוקר התורני רבי יחיאל גולדהבר שליט"א, ותשוח"ח לו.

תעודת הרה"צ שלימ"א מעיר סיגעט מארמאריש

מה נכבד היום הזה בהגלות נגלות לעיני מהתיסדות חבורה "בני ציון" בערי אה"ק תובב"א אשר תקוה טובה נשקפה להחיות עם רב על ידה מיגיע כפם, ע"י נסיעות גנות ופרדסים ויאכל מפרי מעללם, ומי זה יראה כל אלו רבנים גדולים נכבדים וגבירים די בארעא דישראל ודי בתול יוצאים לחוק בדי הרעיון הנשגב הזה ולא יצא! לכן גם ידי תיכן עם ואקח ג"א ב"ג אקציע אחת ובלבד שיתנהג החבורה ע"י ממונים ומנהלים יראים ושלמים לקיים ככל המצוה עלינו מפי תורתנו הקדושה כמבואר בתקנתם סי' ג' אות יו"ד ואבקש ואחלה את פני אחינו ב"י אהבת ציון וירושלים שיקחו חלק ונחלה בתוך המצוה הלזו ויזילו מכספם בעד החבורה איש ואיש כיד ה' הטובה עליו ובזכות זה יתברכו בשפע ברכה והצלחה וזכה לעלות במהרה לציון וירושלים ברננה ובעה"ח היום יום א' תזרוע עשרה למב"י תרס"א לס"ק פה סיגוט יע"א!

(מקום החותם הרה"צ אבדק"ק סיגוט והגליל.)

אקציע	אקציע	אקציע	אקציע
1 ר' שמחה יוסף העניק	1 ר' שמעון גרינפעלד	1 רה"צ שלימ"א	1 ז' חנה טייטלבוים
1 הערמאן פרידמאן	2 אלכסנדר סענדר קראטץ	1 חתנו חנוך העניך מאיר	1 ר' משה ארי' פריינד
1 היום אלעזר הכהן	1 אנטשיל קויפמאן	1 " אברהם קויפמאן	1 ב' חיים צבי טייטלבוים
1 נתן נטע סא"ק	1 פייבוש גאטמאן	1 חתנו ניסן טייטלבוים	1 בנו יואל טייטלבוים
1 אלי' הרוויטץ	2 משה ל. מילער בעד אחיו	1 ר' אנטשיל פרידמאן	1 ליביש לעווינגער
1 פרענקיל שאלאמאן	1 יעקב לאוער פוקס	1 " משה נתן שטאר זו'	2
1 יצחק ראכליטץ	1 עמרם קארנעצער		
1 עזרא שטיינמערץ	1 אלי' כ"ץ געפנער		
1 יוסף מרדכי שטיינמערץ	1 שלום מאצין		
1 שלמה דוב העליר דיין	1 העמיל סאלדאן		
	1 שמואל כ"ץ		

תעודת הרה"ג מעיר חוסט

חבר אני לכל אשר יראוך ע"כ בלונפ"ח הנני נטפל לדבר מצוה לחברת "בני ציון" היקרים ועלי ליקח אקציע אחת אי"ה וממני יראו וכן יעשו כל חובבי אה"ק כי כמה חבילות של מצות יקות חברו למו יחדיו ברעיון הנעלה הזה! בעה"ח חוסט תרס"א ד' צו לס"ק.

הק' משה בן לאאמ"ה עמרם גרינוואלד.
(מקום החותם הרב אב"ד דק"ק חוסט והגליל.)

אקציע	אקציע	אקציע	אקציע
1 ר' אליעזר ניסן קרוים	1 ר' יצחק קעסטינבוים	1 הרב	1 בנו ה"ר אברהם יוסף
1 משה מילער שו"ב	1 היים יהודא דייטש	1 בנו יקיתאל י.	1 גרינוואלד
1 ב. רויטשטיין מיטילאפשע	1 אחיו יעקב י. גרינוואלד	1 ר' דוד קאהן	1 " ש. ד. הכהן פרידמאן דיין

עיר הומין הארנאש מעדי.

ה"ר ברוך פעלדבראנד 1 אקציע ר' יהודא לעווינגער 1 אקציע

תעודת הרה"ג מעיר סאטמאר (אונגריין)

לעשות רצון הקב"ה הנני ג"א נטפל לעושי מצוה להחזיק ישוב אה"ק ת"ו וכל חכם לב יקח מצות הרבה בס"א, בהיותו נוטל חלק בחברת "בני ציון" ויהי' חלקי עמהם בלקח ג"א בס"ד אקציע אחת ואני מחלה פני יושבי עירנו וסביבותינו שיחיו שיעשו גם הם כזה ויתברכו מאת השוכן בציון והבוחר בירושלים ת"ו! בעה"ח ב' ניסן תרס"א. הק' יהודא גרינוואלד.
(מקום החותם הרב אב"ד דק"ק סאטמאר והגליל.)

אקציע	אקציע	אקציע	אקציע
1 ר' לאנסעל אינגאטץ	1 אמו לאה שווארץ	3 ר' יחזקאל פריינד	1 בנו ר' יוסף שמואל פריינד
1 רבקה קויפמאן	1 ר' יעקב בן פסח וויינבערגער	2 ר' יחזקאל מארקאוויטש	1 " שלום שווארץ
1 ר' בנמין פרענקיל	1 משה רויזענספעלד		
1 עזריאל מארקאוויטש	1 משה ל. ב"ר דוד שווארץ		

וכך גם לקראת חג הסוכות תרנ"ו, קרא ה"קדושת יו"ט" מעל גבי המכ"ע 'דער אלגעמיינער יידישע צייטונג' (תמוז תרנ"ה) לקחת אתרוגים קדושים מפרי הארץ לברך עליהם בחג הסוכות, למען חזק את העובדים בארץ הקודש, וזה לשון מכתבו (גרפס בספרו "קדושת יום טוב" בהוצאת מכון עצי תמרים קרית יואל תשע"א ח"ב עמוד ת"כ):

ב"ה

למלאות אחרי דברי הרב הגאון דק"ק חוסט נ"י⁶, וכי דבריו הנחמדים על אדני הצדק והאמת הוטבעו.

הנני גם אני להעיר את אחי בכל מקום שהם לברך בימי החג על האתרוגים הק' מא"י ולתמוך ביד הר' אליעזר אלי' וואללענשטיין למען חזק את העובדים באה"ק.

אור ליום ג' לסדר ולקחתם מפרי הארץ, תרנ"ה לפ"ק סיגעט

חנני' יו"ט ליפא מייטלבוים

אבדק"ק סיגעט והגליל

⁶ בעל "ערוגת הבשם" זצ"ל.

מכתב ברכה מאת רבינו ה"ויואל משה" לעולים לארץ ישראל (תרצ"ב):

בשנת תרצ"ב התאספו בעיר סיגוט קהל חרדים גדול שנתעוררו לעלות ממארמארוש לארץ הקודש⁷, לבנות בה קאלאניע חדשה, לנטוע כרמים ולזרוע שדות, ולהתפרנס מנחלת שדה וכרם. רבינו שלח להם את ברכת קדשו, ואלו דבריו (המכתב נכתב להאיניציאטור של החברה - ר' יששכר דוד איזאקון):

בדבר אשר הציע לפני, שקמו ונתעוררו בגלילותיו קהל גדול יראים וחרדים וכ"י, וע"ז התאספו יחד לקבוע דירתם באה"ק ולהתפרנס שם מנחלת שדה וכרם.

אל תהי ברכת הדיוט קלה, אשר מקירות ליבי אברכם במלא מובן המלה, השי"ת ינחהו במעגלי צדק ויזכה בכם מפעליו להרבות ולהטיב ולחזות בנועם ה' שמה.

ונפש יפה וברה כחמה, יראה בהצלחתו, עם כל המשתתפים בחבורתו, וינהל עדתו על מי מנוחתו, לשכן כבוד בארצו ובחצרנו⁸.

מפעל זה לא בא לידי מעשה, אך ידועים כל מפעליו של רבינו עצמו בבנינה של ארץ ישראל, החל מביהכנ"ס "אהל רחל" בירושלים בשנת תרצ"ב, ועד לבניית הקריות, המוסדות הרבים, העמדת תלמודי תורה ועוד ועוד, לבד כל מה שתמך בממון מפעלים רבים אחרים.

⁷ מארמארוש הוא המחוז בארץ אונגריין שבו העיר סאטמאר, וסיגוט היא העיר הגדולה שבמחוז.
⁸ נדפס במכת"ע "יידישע פרעסע", 16.7.1932, וכן בקובץ "ההד" שנה ח' חוברת ה' (שבט תרצ"ג)

דף ט"ו [עיינ עוד בענין עליה זו בקובץ "ההד" שנה ח' חוברת ד' (טבת תרצ"ג) דף ט"ו].
יש לציין כי המכתב הנ"ל התפרסם בחודש תמוז תרצ"ב, ולאחר מכן בחודשי אב ואלול שהה רבינו בארץ הקודש, ולא ידענו האם יש קשר בין הדברים.

פרק ב

מעלת ישיבת ארץ ישראל

הנה עיקר עסקו של רבינו במאמר 'ישוב ארץ ישראל' הוא בשאלה האם יש חיוב לכל אחד ואחד לדור באר"י, ובוהו הביא מחלוקת ראשונים, ודן בהרחבה רבה בכל פרטי וצדדי הענין. ואנו לא באנו כאן להביא את כל דבריו אלו באשר הם כבר ערוכים באר היטב בספרו גלויים לכל, דרשו מעל ספרו וקראו.

בפרק זה נביא את דברי רבינו בענין 'ישיבת ארץ ישראל' - דהיינו הישיבה הפרטית של כל אחד ואחד מיראי ה' בארץ, שמלבד קיומו בגופו את מצות 'ישוב ארץ ישראל', עוד יש את המעלה הגדולה של 'ישיבת ארץ ישראל' המבוארת בחז"ל, שהיא משום:

- א. קדושת הארץ.
- ב. ומעלת כל המצות כשהם נעשות בארץ, שהם חשובות יותר בכפליים.
- ג. וקיום מצוות התלויות בארץ.

ונביא את דברי רבינו על המעלה הגדולה לגור באר"י, והמבואר בדבריו שהיא איננה מוטלת במחלוקת, וכן המצוות והזכויות והמעלות שיש בישיבתה גם בזמן הזה, ומה שכתב דזה ודאי שביראי ה' הוא מעלה גדולה שאין לשער, ושכרו עד אין קץ, ואין סברא לומר שאין לו מצוה בדירתו בארץ ישראל, ושאר מאמריו בשבח ישיבת הארץ הקדושה.

א. לכו"ע צדיק הדר בא"י מקיים מצוה גם בזמן הזה

בסימנים ע"ז — ע"ה, רבינו תוקף בנחרצות אותם שרצו לומר דלפי רבי חיים כהן (שהביאו התוס' בכתובות קי, שבזמן הזה אין האיש ויאלה וכו' לכוף זא"ז לעלות לא"י) אין מצוה כלל לדור בארץ ישראל בזה"ז, ותורף דבריו הוא (כלשונו, ב"תוכן העניינים"):

"שזה ודאי אינו נכון להעמים בדברי הר"ח שאף בצדיק תמים ליכא מצוה כלל בישיבתו בא"י, היא מילתא דתמי' ומופרך מכמה מקומות, ואין ספק דדעתו שהכל לפי מה שהוא אדם"

וזה לשונו בסי' ע"ז:

הר"ח לומר שאין לו מלוא בדירתו בא"י, ואם נימא
 דעת ר"ח דלא פלוג ועל הכל אמר שאין מלוא לדור
 בא"י יקשה יותר מר"ז שטבר ימים ונהרות בלא
 מצרף לא"י ואמר דוכחא דמשה ואהרן לה זכו לה
 מי יימר דזכינא לה וע"כ שהוא זכות גדול ללדיקים
 עכ"פ ולא אמרינן בזה לא פלוג. וכן בכך ספרי
 שהביא בסה"מ להרמב"ן מאותן התנאים שבנו צבואם
 לחו"ל ואמרו שקולה ישיבת א"י ככל המלות וזה
 ה"י אחר החורבן, דאף שכחתי שאין משם רא"י שיש
 מלוא בעלם הישיבה בא"י, אבל עכ"פ הוא זכות גדול
 לעבדי ה' באמת מחמת חשיבות העבודה שם כאשר
 הארכתי למעלה, והאיך אפשר לומר דר"ח כללא כוונת
 שאין בזה זכות ומלוא לשום אדם בעולם, וביד מלאכי

ובהמשך דבריו בסימן ע"ח:

ותמוה אני האיך אפשר להעמיס בדברי ר"ח דבר
 חמו' כ"כ שאף מי שהוא איש לדיק תמים
 ונכספה גם כלחה נפשו למחיקת עבודת השי"ת
 באה"ק וגשמו מכל חטא גם אללו לא יהי' מלוא
 כלל לדור בא"י, וזה דבר מופרך מכמה מקומות בדברי
 חזו"ל, ועוד לפני עטמו של הר"ח שאין יכולין לזכור
 ונענשין אם דעת ר"ח לומר כן על כל ישראל יהי'
 מי שיחי' נמצא ח"ו בעל כל הישוב, וזה וודאי
 אינו, דגם משעת החורבן ואילך בזמן התנאים
 והאמוראים והראשונים והאחרונים מעולם התאמרו
 בישראל להחזיק ישוב באה"ק, הגם שרובא דרובא
 מהגדולים הלדיקים הקדושים היו בחו"ל יש טעם
 בדבר כאשר אדבר מזה להלן, אבל הכל התאמרו בכל
 הדורות להחזיק ישוב באה"ק, ואותן הלדיקים שזכו
 להיות חלקם באה"ק לעבוד השי"ת שמה במקום
 הקודש אשרי חלקם ולפענ"ד אין ספק שגם דעת
 הר"ח וכל העומדים צשיטתו הוא כן. ואפשר סובר
 הר"ח דבזמן הבית ה"י גם עיקר הישוב בארץ ישראל
 מלוא דאורייתא וכיון שחלה המלוא על כל אחד ואחד
 א"א להתחכם בדבר לחלק בין גברא לגברא, אבל בזמן
 הגלות שאין חיוז דאורייתא צעיקר הישיבה אלא
 בשביל חשיבות קיום כל המלות שמה וגם מלות התלויות
 בארץ בזה סובר ר"ח דהכל לפי מה שהוא אדם,
 כאשר נחבאר לעיל. (עיין הערה בחוכן הענינים).

ובנותן טעם להביא מה שכתב על מעלת המגורים בירושלים עיר הקודש על פני שאר ארץ הקודש, מפני שהיא מקודשת יותר: "אף דלא מצינו בזה מצוה וחיוב (לגור דוקא בירושלים) מכל מקום כיון שהמקום מקודש יותר, לכן גם העבודה שעובדים שם את השי"ת חשובה יותר" (מאמר ג' שבועות סימן ו'), ונביא את דבריו:

מעלין לירושלים כמו שאמרו הכל מעלין לא"י, ולא מלינו בשום מקום שיחי' חיוב ומלוה לעלות מא"י לירושלים, והמלוה של ישוב א"י שכתב הרמב"ן הוא בכל א"י כמו בירושלים, ופשיטא שאין מקום להעלות על הדעת ציואל מירושלים למקום אחר בארץ ישראל שיחי' ח"ו כעובד ע"ג, ואעפ"כ אמרו הכל מעלין לירושלים, וכבר ביאר זאת החת"ם צו"ד סי' רל"ג ורל"ד, דכיון דירושלים מקודשת יותר משאר א"י מקיים החיוב זה מלוה יותר מצשאר א"י, וכל ראייתו הוא מהך דהכל מעלין לירושלים אף צוה"ז, וערה הרבה לבקש אמתלאות צמה שרוב גדולי ישראל מכמה דורות לא דרו בירושלים אלא בצפת, וע"כ ז"ל דאף שלא מלינו צוה מלוה וחיוב, מכל מקום כיון שהמקום מקודש יותר לכן גם העבודה שעובדין שם את השי"ת חשובה יותר, ולכן יש בשיבתה עכ"פ קצת מלוה והכל מעלין לירושלים. וצוה"י שצומן המקדש הי' יותר מלוה בירושלים, שהרי היו שם הרבה מלות יותר כמו אכילת קדשים ומעשר שני וחפלה צבית המקדש. והרא"ה ז"ל צספר החינוך כתב העט שנתה התוכ"ק להביא מעשר שני לירושלים, כי על ידי צוה לירושלים ויראה עצודת הכהנים צבית המקדש יתקרב צוה יותר לעצודת השי"ת מכל הפעולות, אמנם עכשיו צעוה"ר חסרנו כל אלה, ואעפ"כ הכל מעלין לירושלים, וע"כ מעטס הנ"ל.

בית המדרש
"ויואל משה" בבני ברק

ב. כל התורה והמצוות חשובין הרבה יותר בארץ ישראל, ולכן ישיבתה חשובה ככל התורה כולה אף בזמן הגלות לבו"ע

באותו זמן נביא את דבריו כי גם לדעת הסוברים שהפקעה מצות הישוב - "הזוכים לדור בא"י זוכים במצות התלויות בארץ, ובשאר תורה ומצות שחשובים שם יותר במקום הקודש" (סימן קי"ז). ואלו דבריו:

והנ"מ היא לדעת הסוברים שהפקעה המלצה לגמרי אף הזוכין לדור בא"י אינם מקיימין מצות וירשחם אותה וישחטם זה כי בזמן הגלות הופקעה המלצה וכמו בכלאים בצגדי כהונה למאן דסובר שאף שלא ששעה עבודה הותר, וכן בכלאים בליית למ"ד שמוחר אף היבא שאינו מקיים מצות ליית וכמה ענינים כה"ג דאמרינן כיון שהחירה התורה לגמרי הותרה אלא שהזוכים לדור בא"י זוכים במלצה התלויות בארץ ובשאר תורה ומצות שחשובים יותר במקום הקודש אבל מצות הישוב ליית לדעתם בזמן הגלות. אמנם לדעת הרמב"ן שלא נפקעה המלצה ועדיין חיובא רמי' אלא שדחוי' היא מחמת אונס של גזירת הגלות א"כ אותן הזוכין לדור בא"י שפיר מקיימין המלצה כי לא נפקעה המלצה וכמו שהוא לדעת הסוברים בכלאים בצגדי כהונה ובליות ששעה שאינו מקיים המלצה לא נפקעה איסור כלאים. ובאמת בכל דברי הרמב"ן אינו מזכיר שחייב לעלות לא"י אלא שכל דבריו סובבים שאינו מצוה לשעה ולריך למנותו צמנין חרי"ג ואמר קודם דבשביל שהי' בכמה דורות גם בימי דוד ואינו מצוה לשעה, ושוב הוסיף עוד דגם בזמן הגלות שייך מצוה זו דכיון דלא נפקעה המלצה ועכ"פ הדריס בא"י מקיימים מצוה זו הוי וודאי מצוה קבועה לדורות.

וכשסיכם בסימן קל"ג את היוצא למעשה, כתב (באות א'):

גדול חס יושב צא"י עד אין לשער, חף לדעת הפוסקים שאין מלצה בעיקר הישוב צא"י אבל כל החורה ומלוח שעושה צא"י חסודין הרבה יותר בכפלים ע"י שהוא ככל התו"כ חף להסודרין שאין מלצה בעיקר הישוב יען שכל החורה ומלוח שעושה שם חסודין הרבה יותר חף בזכ"ז. וכבר ביארתי דלפענ"ד כו"ע מודי בזה חף הר"ח ז"ל ואין חולק בזה אלא דלדעת הר"ח כיון דרובא דרובא נכשלין אין זה מלצה לסתם בני אדם ואין לצי"ד לעשות מעשה כפי חף בהך דינא דהכל מעלין, אבל העומדין שם בנסיונות ואין עושין שם עבירה כש"כ דחשיבי עפי ואין קץ למתן שכך ויהא חלקי עם עובדי השי"ח באמת צא"י.

"אף לדעת הפוסקים שאין מצוה בעיקר הישוב בא"י, אבל כל התורה ומצות שעושה בא"י חסודין הרבה יותר בכפלים ע"י שהוא במקום הקודש בא"י, ולכן חסודין ישיבת א"י ככל התו"כ אף להסודרין שאין מצוה בעיקר הישוב יען שכל התורה ומצות שעושה שם חסודין הרבה יותר אף בזה"ז... ויהא חלקי עם עובדי השי"ח באמת בא"י".

ועוד ביאר, שע"י שמחזיקים את עניי א"י יש גם ליושבים בחו"ל חלק במעלת התורה והמצות של ארץ ישראל, וכמו שכתב:

אח נפשם צעת דוחקס המרובה והלדיקים שכל אלו הדורות מסרו נפשם על הצדקה הגדולה הזו שעבור עניי א"י כנודע, וכבר נתבאר שגם בזמן הגלות שהגזירה להיות ישראל מפוזר ומפורד בכל ד' כנפות הארץ מ"מ צלי ספק שרלונו ית"ש שגם צא"י יכו' חלק מישראל לעסוק שם בחורה ועבודת ה' ולקיים מלות התלויות צארץ. ואף שאנחנו לא נדע שורש נפשו של כחו"א והמקום הראוי אליו אבל אותן שזכו להיות חלקם צארץ החיים לעסוק שמה בחורה ומלוח כרלון הצורה צ"ה וצ"ש אשרי חלקם וחיוב עולם מאוד על בני חו"ל להחזיקם בכל האפשרי, ובה גם אנחנו מקיימים מצות התלויות בארץ, ויש לנו חלק בתורה ומצות וזהירות מן החטא הנעשה על ידם בארץ ק" (סימן קל"א)

"אותן שזכו להיות חלקם בארץ החיים לעסוק שמה בתורה ומצות כרצון הבורא ב"ה וב"ש, אשרי חלקם, וחיוב עצום מאוד על בני חו"ל להחזיקם בכל האפשרי, ובה גם אנחנו מקיימים מצות התלויות בארץ, ויש לנו חלק בתורה ומצות וזהירות מן החטא הנעשה על ידם בארץ ק" (סימן קל"א)

ג. עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה', ומה שנצטוינו במצוות בגלות, הוא כדי שלא יהיו חדשים עלינו כאשר נחזור לארץ

והנה, כדי לבאר הטעם שכל התורה ומצות שעושה בא"י חשובין הרבה יותר בכפלים, והטעם שחשובה ישיבת ארץ ישראל ככל התורה כולה גם בזמן הזה, יש להביא את דברי קדשו של רבינו הנרדפים בספר "דברי יואל — תורה" (חלק ז', תחילת ספר במדבר), ששם נתבארו הדברים היטב (בכל דבריו, ובעיקר בדיבור המתחיל "ונראה"):

בפתיחה לתלמודי הישיבה

זמן הקיץ התשל"ב לפ"ק

היחוס כבני ישראל אינם רשויים לקבל את התורה כמותם, והלא חזינן דלאו הכי הוא שברי החזיר הקצ"ה את התורה על כל אומה ולשון, כרי דאין קבלת התורה תלויה ביוחסין.

במדרש ילקוט (פרשה זו רמז תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אוה"ע בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות סתם פיהן הקצ"ה ואמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם שבני מצרים וכו'. ולריך ביאור להבין מה טענה צפיהם של האומות מה ראו להתקרב להם לישראל יותר מן הכל, אחרי שהקצ"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא חפצו בה כמו שדרשו ז"ל (ספרי פ' צרכה) ע"פ ורח משעיר למו, ומה להם עוד כי נזעקו לזה צענה אם הם עלמם מאסו בתורה ה' ולא נחרצו לקבלה.

ג) גם יל"ד בלי הילקוט בשעה "שקבלו" ישראל את התורה, וכי טענתם היחה על מה שקבלו ישראל את התורה, הלא קנאתם וגם שנאתם היו על שנאתם להם הקצ"ה, והול"ל בשעה שנתן הקצ"ה את התורה לישראל.

ג) צריך להבין אומרו סתם פיהם הקצ"ה, דממשמעות הלשון מוכח דבאמת אין תשובה זו מספקת לתרץ שאלתם של אומות העולם, הלא שדחאן הקצ"ה בגילא דהיטתא, וסבר פיהן שלא יקטרגו ולי"צ שברי תשובתן צדן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, ומדוע לא תספיק תשובה זו לדחות טענתם מכל וכל.

ד) גם צמח שחשיב להם הקצ"ה הביאו לי ספר יוחסין יש לדקדק, דלכאורה מה שייך מעלת היחוס לקבלת התורה, וכי צעזור שאין האומות מגזע

ונראה כי הנה כאשר נחר צנו ה' מכל העמים אשר על פני האדמה, להיות לו לעם סגולה לשמור חורתו ומלוותיו, הצטיח לנו הקצ"ה מתנה יקרה והציצה יחד עם התורה הקדושה אשר נתן לנו, והיא הצעת ירושת הארץ הקדושה, שברכה מלוות בחורתנו הקדושה תלויות צביאחנו אליה, ולא יוכל לשמור צהיותנו בגלות, כמ"ש כמ"פ כי חצואו אל הארץ וכו', דמלוות שהם חוצת קרקע אינן נוכחות אלא בארץ. וגם הצעות העצות אשר הועיד ה' לעם סגולתו אם יקיימו מלוותיו כראוי הצטיחן הקצ"ה שיכיו מתקיימין בהם צבואם אל הארץ, כדכתיב ארץ זבת חלב ודבש וכו"צ ברכה. ומה גם שעיקר התורה והמלוות הם צהיות ישראל צא"י, כמ"ש הרמב"ן ז"ל צס"פ אחרי כי עיקר כל המלוות ליושבים בארץ ה', ומה שנלעונו צמלוות בגלות הוא כדי שלא יהיו חדשים עלינו כאשר נחזור לארץ כמא"כ הציבי לך ליונים וכו'.

אמנם מתנת הארץ היחה מיועדת לישראל צלצד, משא"כ שאר האומות אף אילו היו מתרצים לקבל את התורה כאשר החזירה הקצ"ה עליהם, מ"מ מעולם לא מלינו שהצביר לנו הקצ"ה שאם יקבלו את התורה יזכו לרשת את הארץ. וזה היה שורש טענת אוה"ע וקנאתם בישראל מה ראו להתקרב יותר מכל האומות, שהצטיח להם הקצ"ה לתת להם זאת הארץ לגבולותיה, שזכו חלק מחלקי התורה, וכל התורה כולה תלויה בה, כמבואר בדברי הרמב"ן

על כן דחאן הקצ"ה בקנה לסתום פיהם שלא יצואו צטענה צאמרו להם הציאו לי ספר יוחסין שלכם כדרך שבני מציאין, כלומר שארץ כנען מוחזקת לבני ישראל, שהרי אחוזת נחלתם היא מלד אבותיהם הקדושים אצרהם יחזק ויעקב, ולהם משפט הזכורה לזכות צארץ יותר מכל האומות. ואף אוב"ע עצמם הודו בכך ולא היב להם עוד פ"פ לקערג דבר. אכן תשובה זו היא רק לסכור פיהם, דבאמת בלאו הכי מן הנמנע היב לתת את ארץ כנען לאוב"ע, שאין הם ראויים לה מלד שורשן הרע, דלא זו בלבד שלא היו מקיימין מצוות התלויות בה, אף היו מעמאין את הארץ צתועבותיהם כמו שנתבאר.

ובזה מבוחר על נכון המדרש צטעה שקבלו ישראל את התורה, הכוונה על ירושת הארץ שהיא סיבה גדולה רבה ונכבדה לקיום התה"ק צשלימות, ואילו לאומות העולם לא הביע הקצ"ה מתנת הארץ שהיא חלק מן התה"ק אם יתראו לקבלה, לפיכך נתקנאו בהם אוב"ע ואמרו מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, לתת להם ארץ ישראל יחד עם התה"ק, מה שלא קדם להביע לפניהם, סתם פיהן הקצ"ה הציאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין, שהם מתיחסין על אצרהם יחזק ויעקב שהצטיח להם הקצ"ה לנחול את הארץ. אמנם העיקר הוא כעסם הבי"ל וזו אינה אלא תשובה לסתום פיהם שלא יערערו.

הנ"ל. והיתה תלונתם כי אילו היו מודיעים להם מראש בצטמת הארץ, היו אף הם מתרמים לקבל את התורה.

וזה שרמו המדרש צדצרו צטעה "שקבלו" ישראל את התורה, כלומר ויחד עם קבלת התורה קבלו אף את הארץ הקדושה, אז צאו אוב"ע צטענה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, מדוע לא הביע הקצ"ה לנו את הארץ כאשר החזיר עלינו את התורה, הלא אם חפץ הי' צנו להציאו אל הארץ הטובה היינו אף אנו מקבלים אותה.

ובאמת טענה זו לריבה לפנים, למה לא הצטיח הי' אף להם את הארץ כאשר הביע להם לקבל את התה"ק, ומדוע לא הודיעם מהטובות הרבות המיועדות לבה על מקבלי תה"ק צבואם אל הארץ. אמנם הנה נודע מפי ספרים וסופרים עולם מעלת ארץ ישראל ותוקף הפלגת קדושתה, ולרוב מעלתה איננה סובלת עוצרי עצירה כלל וכלל, וכידוע מ"ש ברמב"ן ז"ל צפי וירא כי משפט סדום הקשה היב למעלת ארץ ישראל, וגם הכותים לא נעשו אלא צבואם אל הארץ. וכ"כ הרשב"ם ז"ל צפי עקב כי הארץ טובה היא מכל הארצות לשומרי מצוותיו, ורעה מכלם ללא שומרים (ועיין מה שבי' בה צספרי ויואל משה מאמר ישוב ארץ ישראל מסי' קס"ב). ולזאת ללד גודל מעלת הארץ הקדושה צהכרה היב שחפול זאת הארץ צנחלה לפני צני ישראל הקדושים צני אל-הי, ולא יירשבו עוצדי זרים צני צליעל האומות הטמאים זרע עשיו וישמעאל, שהם רעים ומושחתים מלד שורשם ויסודם, כי מולאם ממקור הטומאה, ואינם ראויים לרשת ארץ ישראל ארץ אשר הי' אלקיך דורש אותה תמיד עיני הי"א צה וגו'. שאילו הי' היתה הארץ נופלת צידם לנחלה היו מעמאים אותה צמעטיהם הרעים צתועבותם וצטלילותיהם כמעשה ארץ כנען תושבי הארץ מקדם שהקיאתם הארץ מפני רוע מעשיהם. על כן לא הצטיח הקצ"ה לאוב"ע מתנת הארץ צטעה שהביע להם לקבל את התורה, כי מתנה זו מושללת מהם צהכרה שאין הם ראויים אליה.

אמנם לא ראה הי' לומר להם טעם זה בגלוי, משום שאז היו האומות קמים לערער צטענות שונות,

ואמרנו להעתיק כאן את לשון חז"ל ב'ספרי' שהביא רבינו, הדורשים את סמיכות הפסוקים
בפרשת "והיה אם שמוע" (פרשת עקב פיסקא מ"ג), וזה לשונם:

"וַאֲבָרְתֶם מִהָרָה...
וּשְׂמֹתֶם אֶת דְּבָרַי וְגו' -
אֵף עַל פִּי שְׂאֵנֵי מַגְלָה אֲתֹכֶם מִן הָאָרֶץ לְחֻצָּה לְאָרֶץ -
הָיוּ מְצַיְנִים בְּמִצּוֹת,
שְׁכַשְׁאֲתֶם חוֹזְרִים -
לֹא יִהְיוּ לָכֶם תְּדָשִׁים.

מָשַׁל לְמֶלֶךְ שְׁכָעַס עַל אִשְׁתּוֹ,
וְחִזְרָה בְּבֵית אָבִיהָ,
אָמַר לָהּ:

"הָיוּ מְקַשְׁטֵת בְּתַכְשִׁיטֶיךָ,
כְּשֶׁתְּחֻזְרִי - לֹא יִהְיוּ עֲלֶיךָ תְּדָשִׁים."
כִּף אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: "בְּנֵי!
הָיוּ מְצַיְנִים בְּמִצּוֹת,
שְׁכַשְׁאֲתֶם חוֹזְרִים -
לֹא יִהְיוּ עֲלֵיכֶם תְּדָשִׁים;

[הוא] שִׁירְמִיָּהוּ אָמַר:
"הַצִּיְבִי כָךְ צִיְנִים" (ירמיהו לא כ) -
אֵלוֹ הַמִּצּוֹת שִׁישְׂרָאֵל מְצַיְנִים בָּהֶם,
"שִׁבְמֵי כָךְ תִּבְּרֹרִים" (שם) -
זֶה חֲרַבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
וְכֵן הוּא אוֹמֵר:

"אִם אֲשַׁכְּחֶנּוּ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְבוּזֵי" (תהילים קלז ה).

ואלו הן דברי הרמב"ן הקדושים שהביא רבינו, על הפסוק: וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וְאֶפְקַד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ
וַתִּקַּא הָאָרֶץ אֶת יְשֻׁבֶיהָ (ויקרא יח כה):

"החמיר הכתוב בעריות בעבור הארץ שתטמא בהן ותקיא הנפשות העושות. והנה
העריות חובת הגוף ואינן תלויות בארץ, אבל סוד הדבר בכתוב שאמר (דברים לב ח ט)
"בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'", והענין:
כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם
בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות, וזהו שנאמר (דברים ד יט)

"אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים" כי חלק לכולם מזלות בשמים, וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם, כענין שכתוב (דניאל יג) "וישר מלכות פרס עומד לנגדי" וכתוב (שם פסוק כ) "והנה שר יון בא", ונקראים מלכים כדכתיב (שם פסוק יג) "ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס".

והנה השם הנכבד הוא אלקי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שופר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו, זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ" וכתוב (ירמיהו יא ד) "והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים", לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל.

והנה קידש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו ולכך אמר (להלן כב) "וישמרתם את כל חוקתי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ", וכתוב (שם פסוק כד) "ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה אני ה' אלקיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים" יאמר כי הבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים בתנו לנו את הארץ שיהיה הוא יתברך לנו לאלקים ונהיה מיוחדים לשמו...

והוא מאמרם (כתובות ק): כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך שנאמר (להלן כה לח) "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים" ואומר (שמואל א כו יט) "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים". ואמרו בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה): הרי הוא אומר (בראשית כח כא) "וישבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים" ואומר "לתת לכם את ארץ כנען" (להלן כה לח) כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלקים, אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלקים, וכן הוא אומר (יהושע ד יג) "כארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני ה'" ואומר (דחי"א כב יח) "ונכבשה הארץ לפני ה' ולפני עמו", וכי תעלה על דעתך שישראל מכבשין את הארץ לפני המקום? אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אינם עליה אינה מכובשת.

ומן הענין הזה אמרו בספרי (עקב מג): "ואבדתם מהרה" (דברים יא יז) אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינין במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל לאדון שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה אמר לה הוי מתקשמת תכשיטים שכשתחזרי לא יהיו עליך חדשים וכן אמר ירמיה (לא כ) "הציבי לך ציונים" אלו המצות שישראל מצויינין בהם (עכ"ל הספרי).

והנה הכתוב שאמר "ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה" וגו' אינו מחייב בגלות אלא בחובת הגוף כתפילין ומזוזות, ופירשו בהן כדי שלא יהו חדשים עלינו כשנחזור לארץ כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'.

ולפיכך אמרו בספרי (ראה פ): "וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות" (דברים יא לא לב) ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, וכך הוא בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ב).

עד כאן דברי הרמב"ן.

ד. מעלת הישיבה בארץ מפני מצוות התלויות בארץ

"זה ודאי שהיושבים בארץ ישראל מרויחין הרבה במצוות התלויות בארץ" (סוף סימן ז')

מלכ דישיבה אס היא אפילו מלכ דרבנן. — ועכ"פ
זה וודאי שהיושבין בא"י ומכרים לקיים כל התורה
כולה ומצוה מרויחין הרבה במצות התלויות בארץ
שאין להם בחו"ל.

וכן כתב באותו הלשון על צד השלילה:

"זה ודאי שכל היושבין בחו"ל מפסידין הרבה כל מצות התלויות בארץ" (סימן ק"ד)

ומה שצוה אל המכון צהלכ זו ראיית לעורר
עוד צמח שצריך שימת לב דודאי אף שמעיקר
דין אין חיוב ליסע לא"י מ"מ זה וודאי שכל היושבין
בחו"ל מפסידין הרבה כל מצות התלויות בארץ. גם
כמה מעלות טובות נשגבות שיש להעובדים השי"ת
בא"י ומכרים שם מכל חטא, וזוודאי שנתחוו כל
גדולי ישראל וקדושים לקיום התורה והמצות בא"י
כמו שהתחוו מרע"ה אף שהשי"ת אמר לו צפי' שלא
יבוא לא"י ופטרו הקב"ה צפי', מ"מ לא נח דעתו
מלהתחוו לקיום מצות התלויות בארץ והפליג בתפלה
עד שאמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי וגו' שמח
למדו צחוס' שצריך להתחוו למצות אף שאינו מחויב.
ובלי ספק שכל הגדולים וקדושים שהיו כל מגמת
נפשם אף לקיום התורה והמצות שהיו מחאווים לא"י
בכליון עינים ודאבון נפש, ואוכב מצות לא ישבע מצות
ח"כ.

"הרוצים להתקדש עצמם לקיים מצות התלויות בארץ, גדולה החמדה שבלבבם, עד שהם מדלגים על הערים ומקפצים על הגבעות בשביל קדושת המצות" והראיה לזה ממרע"ה (סי' ע"ד):

ליכנס לא"י כדי לקיים מצות התלויות צה. וכנה זה וודאי שצמשה א"ל לומר שהי' חשש עונש חילו לא הי' לו אז אותו הרעון ליכנס לא"י שהרי הקצ"ה אמר לו צפי' שלא יכנס והוי זה רעון הצורח צ"ה, אלא שהוא הפליר צחפלה, והאיך למדו מזה על ליצית שיש עונש או הוי בכלל מנודין לשמים. וז"ל הכוונה שהחוס' לא כתבו זה אלא על עיקר הרעיון לדמותו למשה להסביר הענין שלא חימא שיש סברא שכיון שהתוכ"ק פטרה אותו אין זה מדה טובה להביא עצמו לידי חיוב כי דייך צמה שחייבה התוכ"ק ואין לנו להתחכם להוסיף חיובים בתוכ"ק מה שלא חייבה התוכ"ק, ולזה הביא הדמיון ממש שיותר מזה מלינו שם שהי' חרצ משה לקיים מצות התלויות צארץ אף היכא שהקצ"ה אמר לו צפי' שלא יקיים מ"מ עדיין הי' מתאמץ בדבר מרוב חשקו להביא עצמו לידי חיוב אלמא דמדה טובה היא לישראל להיות תאבין ומשתוקקין למצות אף היכא שלא נתחייבו, ועי"ז נוכל להבין שצמנות ליצית שיש עוד טעם אחר וגם יוכל לקנות במקומו חמור יותר שיוכל להיות לפעמים גם עונש ח"ו. ועד"ז י"ל גם צדברי השלי"ה הק' שאין כוונתו לדמות לגמרי נסיעת א"י לקניית עליית אלא הביא משם ראי' על עיקר הרעיון שראוי לאדם להיות חמדת המצות בלבו אף אם לא נתחייב מדין תוכ"ק, שאם אין לו חמדה זו יוכל לפעמים לבזו לידי עונש כמו בקניית עליית. ואף שאין נסיעה לא"י דומה להתם לענין העונש, אבל כיון שרוחין שחמדת המצות להביא עצמו לידי חיוב הוא דבר חביב לכן הרוצים להתקדש עצמם לקיים מצות התלויות צארץ גדולה החמדה שבלבבם עד שגם מדלגים על הערים ומקפצים על הגבעות בשביל קדושת המצות אבל אין כוונתו ז"ל להעיל אחי חיוב מטעם זה על חושבי חו"ל וכבר נתבאר דעת השו"ע ורוב הפוסקים שאין חיוב כלל צכה"ג. ודעת השלה"ק צענין א"י יתבאר יותר להלן.

פרק ג

קדושת הארץ וחיבת ישיבתה

הנה כבר הבאנו בהקדמה כמה היה רבינו הק' קשור בקשר אמיץ לתושבי ארץ הקודש, וגודל תשוקתו לארץ ישראל וירושלים – "מקום השכינה", והיו עיניו וליבו מכוונים תמיד למקום הקודש, ובפרק זה נוסף להראות את גודל השתוקקותו בכל השנים לזכות לגור בעצמו בארץ הקודש, ו"להיות מההולכים לפני ה' בארצות החיים", כלשונו.

ויש להקדים כי מדברי רבינו בספרו מבואר כי קדושת הארץ הוא ענין בפני עצמו, ואף קודם מתן תורה, שעדיין לא היו המצוות דיושב אר"י וישיבת אר"י, ולא נהגו המצוות התלויות בארץ (שאינם חלות אלא לאחר הכיבוש של בני"), אעפ"כ הארץ היתה קדושה מאוד מאוד, וכמו שהביא רבינו (בסימנים ה', ל"ו, וס"ח) מדברי הרמב"ן כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל.

והאריך הכתוב בענין האבות, שאברהם אבינו נצטווה "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך וגו'" (בראשית י"א א), והביא על זה רבינו (בסימן ס"א) את דברי ספר החרדים (דין מצות התלויות בארץ פ"ב, והעתיקו ג"כ השל"ה הק' שער האותיות, אות ק), זה לשונו:

"ומצינו במדרש, שהקב"ה אמר לאברהם אבינו פעם ראשונה שילך לאר"י ויראנה ויחזור, ואחר שחזר לא נתן לו רשות לחזור ללכת לאר"י עד חמש שנים, ואותן חמש שנים היה משתוקק לחזור ללכת והוא אמר זה הפסוק: "מי יתן לי אבר פיונה, אענפה ואשכנה. הנה ארחיק נדד, אליו במדבר סלה" (תהילים נה ז-ה) – מוטב ללון במדבריות של אר"י ולא ללון בפלטיות של חוצה לארץ, והיה תאב, ומשהורשה, כתיב: "וילך אברם באשר דבר אליו יי" (בראשית י"ד).

וקודם בואו אל הארץ לא היה משתוקק, אבל אחר שבא שמה פעם ראשונה, וראה במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ אז נכסף נכסף. וממנו נלמד לדורות, אנהנו יוצאי חלציו, להיות נכספים כמוהו"

ויצחק אבינו נצטווה "אל תרד מצרימה, שכן בארץ אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל וגו' (שם כו ב-ג). וליעקב אבינו נאמר "ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה, ולזרעך אחריך אתן את הארץ" (שם לה יב). ולא הבאנו אלא טיפה מן הים.

ושמא טעם הדבר יתבאר על פי מה שהביא רבינו (בסי' כ"ח) מדברי הרמב"ן (בסו"פ אחרי, הובאו לעיל בפ"ב אות ג'): "שארץ ישראל אינו תחת שום שר, אלא תחת הקב"ה בעצמו, וחז"ל הוא תחת השמים", וכתב שם רבינו דלשיטת הרמב"ן שביאר בזה את מאמר חז"ל "הדר בחז"ל כמי שאין לו אלוך" - "אין נפק"מ בין זמן מן הזמנים, אלא בכל עת אם דר בחז"ל הוי כעובד ע"ז, שעוזב את המקום שהוא תחת הקב"ה בכבודו ובעצמו, והולך תחת השמים", ועכ"פ למדנו דזה פשוט לכו"ע שדבר זה אינו משתנה, ואר"י היא תמיד רק תחת הקב"ה ולא תחת שום שר.

ונעתיק בזה כמה פנינים יקרים בענין קדושת ארץ ישראל, לידע ולהודיע ולהודיע שאף שכיום לצערנו הרב א"י נמצאת תחת מלכויות המינים והגויים, עם כל זאת לא פקעה ח"ו קדושתה, ואין כח ביד הרשעים לפגוע בעצם טהרתה וקדושתה, וכמו שכתב כי "ההרים שהם באמת ארץ ישראל – אין מקבלין על עצמם שום עבודה זרה, כי הם קדושים" (סי' קכ"ט - ל', ראה שם דברים עמוקים מהזוה"ק).

ביהמ"ד דשיכון סאטמאר 'קרית יואל', שכונת עזרת תורה, ירושלים עיה"ק

א. "הכל מודים בקדושת ארץ ישראל"

"הכל מודים בקדושת ארץ ישראל, וגודל חשיבות העבודה של עובדי ה' באמת שמה. ובפרט קדושי עליונים... המרגישים את קדושת ארץ ישראל, ונכספה נפשם גם כלתה באהבתה" (סימן ס"א)

כדרכו בכל המלות. ומה שהפליג כ"כ בשבח ישוע
 ח"י זהו העיקר מעמיתים אחרים שאף הסוצרים
 שאין חיוב דאורייתא בעלמא השיבה שם מ"מ הכל
 מודים בקדושת ח"י וגודל חשיבות העבודה של עובדי
 השי"ח באמת שמה, וזפרע קדושי עליונים כהחרדים
 זלכה"ה הן המה המרגישים את קדושת ח"י ונכספה
 נפשם גם כלתה באהבתה, וכמו שהביא שם בפ"ב
 מאברהם חזינו שבאותן החמש שנים שלא הורשה
 לחזור לח"י כי משתוקק מאוד אחר שהי' צפעס
 הראשונה וראה יקר תפארת קדושתה, ואף שנתנה
 צפי' שלא לחזור מ"מ הי' תאב מאוד לחזור לח"י
 בעבור שהרגיש גודל הקדושה שצפס. וככה המה צוה
 כל הלדיקים וקדושים כמו שהאריך שם בחרדים,
 וכשמלורף לזה עוד שיש עכ"פ יחידים צין הראשונים
 שסוצרים שיש מ"ע דאורייתא בשיבתה וחיוצא רמי'
 עליהן ששים ושמחים צוה לעשות רלון קונס. חבל

ונביא מה שכתב בסיכום הדינים סימן קל"ג. (אות י"ג) בביאור החיוב להציל את ארצנו הקדושה
 מהחטאים בנפשותם המטמאים את הארץ, ומבואר בזה כי גם בזמן הזה ארץ ישראל
 בקדושתה קביעא וקיימא:

מעמיתים צוה את הארץ, חלא שצפ"ה חין ידיו תקיפה
 ומאומה חין צידו, חבל כל מי שיש לו קלח יכולת או
 השפעה באיזה דרך הן על יחיד או על רבים מהחוטאים
 החיוב להחמץ בכל אופן ואופן להליל את חרנינו
 הקדושה מהחטאים צנפשותם המטמאים את הארץ
 והוא החק נורא לכל ישראל הן בארץ ובחור"ל ומעכצים
 את הגאולה ר"ל, וחל"ל העושים צהיפק שמשויעים
 להחישב צח"י צעלי עבירות ר"ל גדול עונס מנשוא,
 והן המה המחריצי עולם ורעחס רבה עד לצ השמים.

וכבר מכל מה שהבאנו בדברי קדשו בפרקים הקודמים חלא נתבאר באר היטב כי הארץ
 הקדושה מקודשת היא תמיד, וגם בזמנינו מצוה איכא ליישבה ולשבת בה, וגודל מעלת
 יושביה, ועתה נביא דברים שכתב רבינו על ההשתוקקות לעבוד את ה' במקום המקודש.

ב. "הרוצים להתקדש משתוקקים לעבוד השי"ת במקום הקודש"

"הרוצים להתקדש משתוקקים לעבוד השי"ת במקום הקודש" (סימן ע"ד)

שוב התזונתי בלשון השלה"ק בשער האותיות אות ק' קדושה שמדבר שם במלות התלויות בארץ וז"ל כל הנוסע לארץ הקדושה נוסע בשביל לקדש עצמו ולקיים המלות אשר שמה כענין שאמרו רז"ל צפ"ק דסוטה מפני מה נתאו' מרע"ה ליכנס לא"י וכי לאכול מפרי' הוא לריך אלא לקיים מלות התלויות בארץ, והענין כי ראוי לאדם להביא עצמו לידי חיוב מלה כדי לקיימה, ואעפ"י שאינו מחויב יביא עצמו לידי חיוב, ומי שאינו עושה כן לפעמים נענש צפת שהדין שלמעלה מתוח כדאיתא צפ' התכלת וכו' יעוי"ש. ומלשון זה נראה לכאורה שמדמה נסיעה לא"י למה שאמרו צפ' התכלת בקניית טלית וכתב שזהו העטם של הנוסעים לא"י, וזה חידוש דאף **דודאי הענין בעלמו אמת דהרואים להתקדש משתוקקים לעבוד השי"ת במקום הקודש ולקיים מלות התלויות בארץ שצ"ל לידם**, אבל לדמות זה שיוכל להיות לפעמים עונש כזה אם אינו מביא עצמו לידי חיוב כמו שאמרו צפ' התכלת בקניית טלית, זה לא שמענו, חדא דנראה

"אין לשער ולהעריך גודל זכותו של העובד השי"ת שמה"

וחומר החטאים מפני גודל קדושת הארץ (סימן ח'):

ומעתה לפי דצריהם הדבר תלוי שאם מקיים שם התורה"ק ואינו חוטא אין לשער ולהעריך גודל זכותו של העובד השי"ת שמה, אבל אם ח"ו עובר עבירות שם הוא צהיפך כמ"ש גם הרמב"ן צפ' אחרי ועוד ככ"מ **כי מאוד חמור שם ונורא אם עושין שמה עבירות**, ולהלן אדבר מזה באורך מה דעת חכז"ל

בית הכנסת 'אהל רחל' דחסידי סאטמאר בירושלים עיה"ק (ברחוב יואל ע"ש יואל הנביא).

בית הכנסת נבנה ע"י תלמידי רבינו בשנת תרצ"ב, ונבנה מחדש ביופי רב בשנת תשע"ז.

"מתנה טובה לישראל העובדים ה' באמת לישב בארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד וגו'" (סימן ה')

וטומאתם ר"ל, וכמו כן י"ל צו' אומות שראו בקצ"כ שמעשיהם מקולקלים יותר מכל האומות כמ"ש חז"ל וזפרט שהם יושבים בארץ אשר העבירות חמורות שם מאוד שגם סדום נחפכה רק בשביל שהיא בא"י כמ"ש הרמב"ן ז"ל שם אף שלא נתיישב שם שום אדם אח"כ והי' גפרית ומלח שריפה כל ארצה, כי לא בשביל לורך הישוב הי' מבפכת סדום אלא בשביל שהארץ אינה סובלת טומאתם וזפרט צעח שישראל יושבים שם אף אם אין מלוא כלל ציטצטם אצל עכ"פ מחנה עוצה לישראל העובדים ה' באמת לישב בארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד וגו' כאשר יש ע"ז כמה כתובים בחו"ק, ושמה מקום המקדש ומלות התלויות בארץ ועבודת הקרבנות כהנים צעזעחם ולוים צדוכנס ושאר קדושות, ואם יושבים שמה מז' האומות נתקלקלה המחנה כאשר אמר הכ' אחר מלות החרס תתרימם למען אשר לא ילמדו אחכם לעשות ככל חטאתם וחטאתם לה' אלוקיכם,

וכידוע, קדושת ומעלת ארץ ישראל, הוא דבר שכל התורה כולה עוסקת בו מ"בראשית" ועד "לעיני כל ישראל", ובנביאים ובכתובים מ"ויהי אחרי מות משה" בתחילת יהושע ועד "ה' אלקיו עימו ויעל" בסוף דברי הימים, ודברי חז"ל ב"ש"ם ובמדרשים הלא מלאים מפה לפה במעלת ארץ ישראל וחיבתה, ורבים מהפסוקים והמאמרים הנ"ל כבר הובאו בספה"ק ויואל משה, ולא יכולנו להעתיקם כולם, זיל קרי.

שכונת 'מאה שערים' בעיר הקודש ירושלים ת"ו בשנת תרמ"ד

ג. "קשור בלבי אהבת וחבת ארה"ק ת"ו, אשר מעולם הי' לי געגועים לשכון בתוכה"

חשקה נפשם של אבותיו הק' לעלות לארץ הקודש

רבינו כתב (בסימן ק"ב) כי הישמח משה בכמה מקומות בספריו מחשיב מאוד ישיבת ארץ ישראל, וכתב במכתבו (הנדפס בספר "ישמח משה" הנדמ"ח, בליקוטים) "באמת מי לא ידע מגודל ערכה של מצוה זו, ובודאי גם אני חשקה נפשי לדבר זה".

וכן הביא (בסימן ק"ח) כי הייטב לב היה "חובב הארץ מאוד, וכ"ק חמיו הגה"ק טאלטשווא זצ"ל שהיה אח"כ אב"ד דק"ק צפת – נסע לארץ ישראל בעצתו, וגם הוא היה בדעתו ליסע, אלא שאמר אח"כ שרואה שצריכים לו במדינתו ואי אפשר לו לנסוע".

תשוקתו ונסיונותיו של רבינו לעלות לארץ הקודש

ורבינו, כאבותיו: אהבתו, השתוקקותו, וגעגועיו של רבינו לארץ הקודש נחרטו בתמצית דם ליבו עלי גליונות אגרותיו, והקורא בהם זוכה להציץ אל פנימיות ליבו ותשוקתו הטהורה כל השנים, איך שתמיד רצה "לישב בארץ החיים", וגם כשלא יכל לממש את רצונו היה חשקו לכל הפחות לבקר בארה"ק.

ונסקור בזה - בקיצור נמרץ - את נסיונותיו הרבים של רבינו לאורך כל השנים לעלות לדור בארץ ישראל, מפי כתביו ומפי כתבי תלמידיו.

ואף שסיפורים רבים על חיבתו הגדולה לארה"ק מתבדרין בפיות מקורביו ותלמידיו ובכתביהם, אך אנו השתדלנו להביא בעיקר את דברי קדשו ככתבם או כלשונם (וגם מעט ממכתבים מקוריים של בני ביתו), ולא דברים שבע"פ.

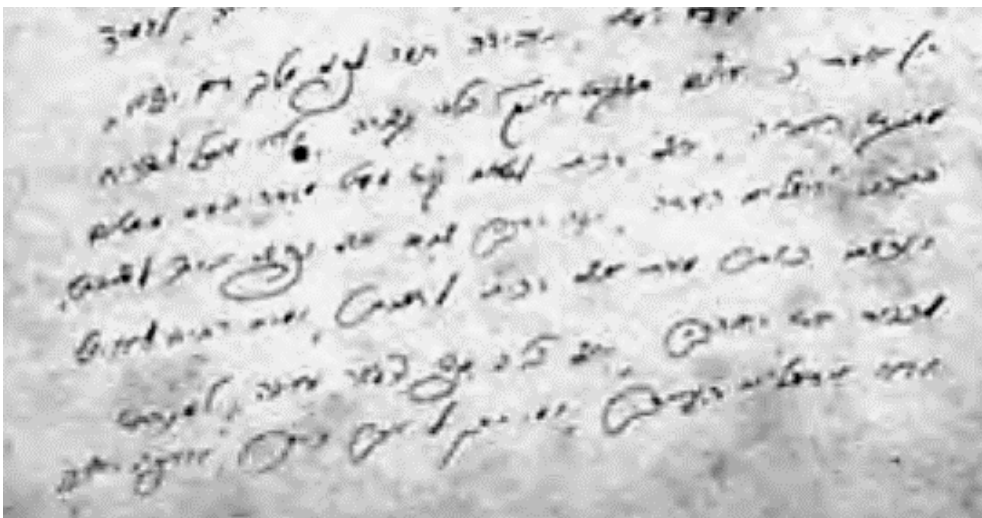
רבינו ביקר באר"י בשנת תרצ"ב, ושהה במירון ובירושלים עיר הקודש במשך כחודש (חצי אב וחצי אלול).

ובהיותו במירון בשבוע שקורין בו בפרשת 'כי תבא', נשא דברי קדשו בענין קדושת ארץ ישראל על מקרא ד'וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ" בכמה וכמה אופנים (ונדפסו באורך חמישים עמודים בספרו "דברי יואל תורה - תנינא" פרשת כי תבא עמודים שע"א – ת"כ).

ולאחמ"כ בשנת תרצ"ג כשביקשו למנותו לרבה של ירושלים, למלאות מקומו של רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, כתב רבינו מכתב נרגש (דברי יואל – מכתבים, ח"א מכתב צ"ט) בזה"ל:

"הן אמת כי עוצם תשוקת ארדה"ק בלבי קשורה,
ולא אוכל לשכוח מתיקות האורה,
אשר זכיתי למעום קצת מעט מזעיר בימים מועטים בתוככי ירושלים העירה.
וזה הרבה שנים אשר נפשי איותה לישיבתה,
ועכשיו ביותר מעת אשר זכיתי לראותה.
ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה,
אשר בלב ונפש צמאה ורעבה למנחת יהודה וירושלים העריבה,
ומי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה,
בעיר הקודש מקום המקדש מקום השכינה"
ולאחר שכתב שבכל זאת הוא איננו יכול לבא לכהן פאר בירושלים עיה"ק, כתב כי עדיין תקותו היא לעלות ולחונן עפרה:

"אולי ימים ידברו ויוריני ה' דרכי,
ויזכני לידע כי זה חלקי –
שבתי בבית ה' לחזות בנעימים,
למזב לכם ולנו כל הימים.
אזי חיש מהר אבשר לכם בשורות טובות וניחומים,
ובשמחה ובשירים אשים לדרך פעמים,
לאוירא קדישא המחכים חכמים,
ודבוקה בליבות בנ"י אהבת עולמים"

כי"ק במכתב הנ"ל

גם בשנת תרצ"ט ניסה רבינו לעלות לארץ ישראל.

כך עולה ממכתבו של רבי לייב פאשקעם - החברותא של רבינו זיע"א, אודות תוכניתו של רבינו לעלות לארץ ישראל למשך מחצית השנה, עם חתנו האדמו"ר מסאסוב.

המכתב נכתב בסאטמאר בב' אייר תרצ"ט ונשלח אל הגה"ח רבי צבי פנחס הכהן מאשקאוויטש ז"ל "אבן יקרה בעיה"ק ירושלים תובכ"א", מחשובי חסידי סאטמר, ואיש אמונו של רבינו.

המכתב עוסק גם בענייני משלוח מעות לטובת "בית מדרשנו" בירושלים (דהיינו ביהכנ"ס 'אוהל רחל'), וזה לשונו הנוגע לענייניו:

"והנה מה שנוגע אודות נסיעת כ"ק אדמו"ר שליט"א, הגם כי כבר כתב בחוהמ"ד ידידי ר' פייבוש אשכנזי מה שנוגע לזה, אמנם אחד מן היסודים העיקרים הוא מחמת כי בעו"ה בצוק העתים הללו קשה מאוד להוציא מחשבתו לפועל, ובפרט לפי עליית השער של מעות אר"י כידוע, וכפי הנשמע מחיר הדירות המה ביוקר עד למעלה.

ע"כ מן השאלות הרצניים הוא, אם יעלה בידכם להמציא דירה נכונה לפי כבודו בלי שכר דירה, ותכנית הדירה בצמצום הוא שני חדרים ובית התבשיל, ועוד חדר עבור ביהמ"ד להתפלל ולאכול בשוה"ט.

גם עבור חתנו הה"ג אב"ד סעמיהאלי שליט"א שני חדרים, ואפי' לא יהי' במקום אחד עם דירת כ"ק אדמו"ר מרן שליט"א גם כן אין חסרון גדול, רק שלא יהי' רחוקים זמ"ז.

ובדעתו הטהורה לישב שמה לכה"פ חצי שנה בעוה"י"ת.

ונמחול להודיע אותנו כ"ז במוקדם, כדי לעשות הכנות וצעדים בדבר, כי צריכים לזה הכנה רבה מוקדם כמובן"

למעשה לא יצאה מחשבתו של רבינו אל הפועל, ובכל ימי המלחמה הנוראה היה בניכר, וכידוע.

מחמת פחד שמא לא אוכל לילך לא"י, ופחד נסיעת אלזשיר⁹, נצרך הוויזעס לאמעריקא, אך מיד כאשר קיבל צערטוואקאט לעלות לארץ ישראל, שם כל מגמתו לארץ הקודש, וכמו שביאר במכתב הנ"ל:

"וכעת אשר בא בפ"א סכום של שבעה מאות צערטוואקאטין בפרטיות עבור מחנתינו הבאה מב"ב (- מבערגן-בעלזין) לא יכלו להשמט ממני ונתנו לי צערטוואקאט. א"כ כפי הנראה אוכל לנסוע כעת לאה"ק - נשתנה אצלי ענין נסיעת אמעריקא כי כל מגמתי כעת לישב בארץ החיים ולהמתין שם על ישועת ישראל הבאה בב"א.

ואף שעדיין הייתי מסתפק קצת אם לא היה מהראוי לנסוע על זמן קצר לאמעריקא מרם נסיעתי לא"י, אבל אני מפחד יען שעכשיו היה הזמן גרמא שנתנו הצערטוואקאט, ואם לא אסע עכשיו לא"י שבוודאי יתנו אותו הצערטוואקאט לאיש אחר, ומי יודע כמה שנים יעברו אח"כ שלא אוכל להשיג צערטוואקאט אחר כאשר כתבתי לעיל שכולם המה מתנגדים לי. ולהתעכב זמן ארוך ושנים מרובות באמעריקא זה וודאי אין רצוני בשו"א, וגם מי יודע אם ח"ו לא ידחה עי"ז לגמרי נסיעתי לאה"ק כי באורך הזמן מי יודע מה יולד יום לכן בדעתי כעת לנסוע לאה"ק אי"ה".

וכתבו המדפיסים בהערה שם כי "מכל מכתביו של רבינו בעת ההיא נראה שהי' מוחלט בדעתו הקדושה לשבת במנוחה באה"ק עד ביאת משיחנו, ואף בעת נסעו לארה"ב הי' בדעתו לחזור בקוצר זמן, אבל מחמת כמה סיבות נשתנה הדבר ונשאר בארה"ב".

וכידוע, באמת רבינו עלה אז לארץ הקודש, והגיע לאדמת קודש בכ"ד אלול תש"ה ודר בה כשנה.

באלול תש"ו יצא מאה"ק למדינת אמעריקא על מנת לחזור בקרוב, וכמש"כ (שם, מכתב קל"ז): "ומחמת כמה טעמים וסיבות שנסתבבו מסיבות כל הסיבות, יוכל להיות שאסע על איזה ירחים למדינת אמעריקא, ועדיין אין הדבר ברור, אבל יהי' איך שיהי' אף אם אישים לדרך פעמי לנסיעה זו, דעתי לחזור אי"ה בקרוב לאה"ק בערך איזה ירחים".

⁹ היינו כמו שכתב שם לעיל כי "הפקידה חזקה לשלוח אותנו בקרב למדינת אלזשיר להיות שם באיזה לאגער... ואם לא יהי' לי וויזעס לנסוע לאיזה מדינה אחרת, אנא אני בא".

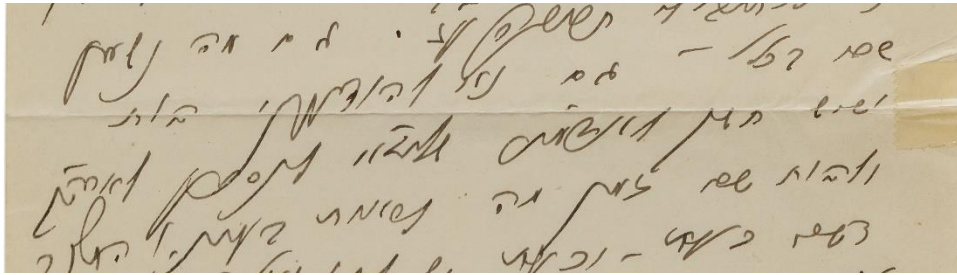

וכידוע נתגלגלו הדברים ונשאר בגלות, וכמו שכינה במכתב משנת תשי"א (שם, מכתב ק"ה, כאשר הוכתר ב"נור הנשיאות" של 'העדה החרדית') את שהותו באמעריקא:

"ואנכי ממרחק, בגולה אחר גולה, בארץ השיכה ואפילה".

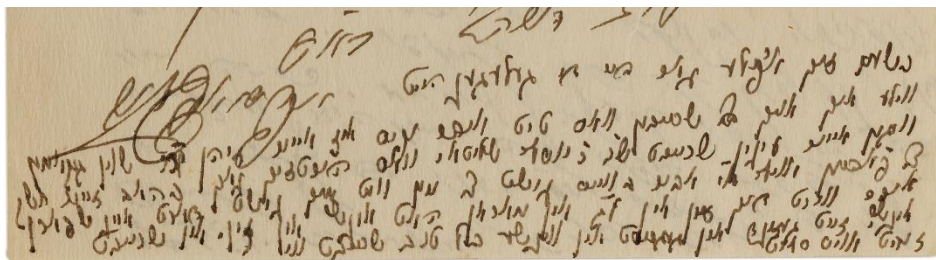
אך עיניו וליבו וכל חשיקתו ותשוקתו תמיד על ארץ הקודש, ובמכתב בשנת תש"ט (כנראה לאחר שתמה המלחמה באה"ק¹⁰) שנכתב לרבי צבי פנחס הכהן מאשקאווויטש ז"ל ע"י נאמן ביתו הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל בשליחותו של רבינו ועל הנייר מכתבים שלו ("בלאנק"), הוא מבקש לכתוב לו על כמה שאלות בענין אה"ק, ולקראת סוף המכתב כתב:

"גם מה נשמע שם בכלל גם נא להודיעני, היות שיש חשק לאדמו"ר שליט"א לנסוע לארה"ק ולהיות שם זמן מה, לראות בעיניו המצב דשם כעת".

וכן במכתב נוסף שכתב לו ר' יוסף אשכנזי בחשון תשי"י¹¹, הוסיפה הרבנית הצדקנית ע"ה בשולי המכתב איזה שורות, וכתבה כי נפשה חשקה מאוד לבוא לארה"ק, וכלשונה:

"כ האב זייער חשק צו פאהרין אויף א"י" [חשקתי מאוד לנסוע לאר"י].

כתיבת הרבנית ע"ה

(שני המכתבים הנ"ל נתפרסמו ע"י בית המכירות "עתקים" - "Atikim")

¹⁰ אין מפורש במכתב מתי נכתב, אך היות ונכתב בו בענין קבלת הגה"ק רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל לגאב"ד ירושלים, והוא נתמנה אחרי פטירת הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל שנלב"ע ערב חג הסוכות תש"ט, נראה שהוא היה בתחילת שנת תש"ט.

¹¹ חלקו הובא לק' עמ' ס"א.

רבינו עטוי בבגדי ירושלים
בביקורו בה

ותמיד היה בתוכניתו לחזור לדור בארה"ק, עד כדי שבשנת תשי"א החל רבינו בהכנות לבנות לו בית לקראת עלייתו לארץ הקודש (ובכ"ב אלול תשי"א קיבל רבינו רשיון להביא לאר"י חומרים לבנין ביתו¹²).

וכן בקיץ של שנת תשי"ב שהה רבינו בארץ הקודש כחודש ימים (חצי תמוז וחצי אב), ועם יציאתו וחזרתו לחו"ל נתפרסם בכת"ע כי ברצונו לחזור בעוד שנה ולהשתקע בארה"ק¹³.

וכך גם בשנת תשי"ג כתב להעדה החרדית (הובא בספר ומשה היה רועה ח"ה דף שצ"ה):

"מלבד מה שקשור בלבי אהבת וחיבת ארה"ק ת"ו, אשר מעולם הי' לי געגועים לשכון בתוכה, וסוף כל סוף אצפה להשי"ת להיות מההולכים לפני ה' בארצות החיים, אבל לע"ע לא אדע עדיין".

לצערו של רבינו לא יצאו הדברים אל הפועל, ולא חזר לשוב לשבת בארץ הקודש כשאיפתו המהורה כל הימים [רק

ביקר בה עוד ג' פעמים (בשנים תשמ"ו, תשי"ט, ותשכ"ה)], אך הלא ודאי מ"בני ציון" הוא, וכדאיתא בכתובות (עה.) עה"פ ולציון יאמר איש ואיש ילד בה, והוא יכוננה עליון (תהלים פו ה) - "אחד הנולד בה, ואחד המצפה לראותה".

¹² פרטים אלו עולים מן התעודה שבידי.

¹³ כנ"ל.

פרק ד

מיהו הראוי לעלות לארץ הקודש?

נעמוד כעת על שלשה שאלות מצויות בענין העליה לארץ ישראל ונביא את דבריו של רבינו בעניינם:

א. האם צריך להמנע מלעלות שמא יש עליו לתקן דברים בחו"ל?

הנה יש החוששים שמא אין רצון השי"ת שיעלה לא"י לקיים מצוותיה ולהתקדש בקדושתה, דשמא מאיזה טעם עליו להיות בחו"ל לתקן איזה דבר, וחושש לצאת ממקומו כל זמן שלא נודע לו מן השמים שמקומו הוא באר"י.

ולזה נביא מה שכתב כי מי שדעתו להתקדש בקדושת ארץ ישראל אי"צ גילוי מן השמים, אלא המכין מצעדי גבר מדריכו בדרך האמת, ויעלה לא"י (סימן ק"ב):

זה כמבואר בגמ' אלל ר"ז. ומה שהביאו הפוסקים
ראי מר"ז ליסע לא"י אף דשאני ר"ז שהי' לו גילוי
דעת מן השמים ולא נסע טרם שהי' לו החגלות זה
ז"ל שאין ראיתם אלא שעכ"פ **הוי דבר גדול ענין**
ישיבת א"י מדחזינן שנסע ר"ז צמס"ג ונחפזון כ"כ
בלא מצרא וכיון שצלא"ה ידעינן שגם בזמן הגלות
צריך להיות ישוב צא"י מישראל עובדי ה' ואין אנו
זוכים למדריגה זו של ר"ז לגלות לנו מן השמים מי
ומי ההולכים **וע"כ שהסמיכה הוא על צטחונס צו**
בהשי"ת שאם דעתו לש"ש להתקדש בקדושת א"י הנה
עין ה' אל יראיו להכין מצעדי רגליהם למקום שהם
צריכין, והראי' מר"ז אינו אלא תנא דמסייע לדיעה
זו לידע גודל החשיבות של ישוב א"י אשר הוי' לורך
לידיעה זו צימים ההם כאשר אכתוב עוד מזה.

ושם בסימן קי"ט:

ובזה מוזן דברי השלח"ק שאף שכתב צ"מ שהגלות
 בחו"ל הוא הכרח מאתו ית"ש לעוצת הקצ"ה
 ולעוצת ישראל ולנורך הגאולה כאשר העתקתי לעיל
 דבריו ואעפ"י כ במקום אחר הפליג צמלות ישוב א"י
 בהשקפות מרובה ואין צוה סתירה דתרווייכו איתני'
 דאף שצוודאי הגלות הוא הכרח לעוצת הקצ"ה וישראל
 כמו שהאריך צוה השלח"ק, אצל כיון שצריך שיהי'
 ישראל גם צא"י הראוין לכך להתקדש שמה צקדושה
 יתירה הי' נורך להלביז הלצנות להודיע גדול ערכה
 וחשיבותה של ישיבת א"י צקדושה וצטערה כאשר
 כן הוא האמת והי' צאותן הדורות התגברות היצ"ר
 עוצה שלא יסע שום אדם לא"י כאשר יתבאר זה
 להלן, ע"כ הי' אז נורך גדול להודיע כמה מעלתה
 של א"י וליין דורש אין לה מכלל דבעי דרישה לדרוש
 ולבאר תפארתה שישתוקקו ישראל לתורה ומלות שבא"י
 והי' צוה חיזוק לצאתן הצריכין להיות צא"י שיצואו לא"י
 צתשוקה וע"י הרצון האמיתי זוכין לסייעתא דשמיא
 לילך בדרך האמת. ולהלן יתבאר ענין זה יותר
 צארכה.

ונראה כי ביאור דבריו הוא, שאין לאדם להשאיר בחו"ל מחמת דשמה יש עליו לתקן איזה
 דבר בחו"ל, אלא אם דעתו לשם שמים ילך מצידו לעלות ולקיים המצוה.

והטעם, דמכיון שודאי צריך להיות באר"י יישוב של עובדי ה', ואין אנו זוכים שיגלו לנו מן
 השמים היכן כל אחד צריך להיות, על כן אין לנו לדרוש בנסתרות, והוא מצידו יסע לאר"י,
 ואם אין רצון ה' שיעלה, הרי הוא ימנע ממנו זאת, ויכין מצעדי רגלי יראיו למקום שהן צריכין,
 ואין לנו לדרוש במכוסה ובסתום ממנו.

ואין צריך לסימן מן השמים על זה (כמו שהיה לר' זירא) וכמו שכתב שם (ברייתא סימן ק"כ) שרק
 "יחידי סגולה שדרכם למעלה מהשגתנו" היו ממתנינים לאות וסימן מן השמים, אבל אנחנו
 אין צריכין לאות בשביל לעלות לארץ הקודש, וזה לשונו שם: "ואין לנו על על מי להשען
 אלא על אבינו שבשמים שאם דעתו לשם שמים המכין מצעדי גבר מדריכו בדרך
 האמת, אבל יחידי סגולה שדרכם למעלה מהשגתנו ואין סומכין בשום ספק שאפשר
 לעשות עד שיש להם גילוי דעת מן השמים ממתנינים גם בזה על גילוי דעת מן השמים".

ג. האם צריך להמנע מלעלות שמא יטמא את הארץ בחטאיו?

עוד יש החוששים שמא יחטאו ח"ו, ומחמת זה נמנעים מלעלות לארץ ישראל, אשר החטאים בה חמורים יותר כידוע.

על כן נביא מה שכתב שלא יחשוש מלשבת בא"י מחמת מה שמוגיע לפעמים איזה חטא מחמת התגברות היצר, ואלו דבריו (מאמר ג' שבועות סימן ק"ג):

מזה צפירוש. וז"ל הילקוט שם : מי יתנני צמדצר מלון אורחים, אמר הקצ"ה הלואי יהיו בני עמי כמו שהיו צמדצר שהיו מלינין עלי, ודכותי בית ישראל יושבין על אדמתם ויעמאו אותה, אמר הקצ"ה הלואי יהיו בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמעמאין אותה. והנה ז"ל הרמב"ן בסוף פתיחתו לסדר דברים שלא יאמר אדם לא נוכל לרשת את הארץ כי אין אדם שלא יחטא ומיד תהי' מדת הדין מתוחה כנגדו ונאבד, ולכן הודיעם משה רב"ה כי הקצ"ה רחמן מלא רחמים כי הסליחה והמחילה ממנו ית' סיוע ועזר לבני אדם צעזודתו, וכעין שאמר הכחוצ כי עמך הסליחה למען תורא, עכ"ל. ומבואר בזה שאף העובדים את השי"ת פחדו מירושת הארץ יען שאין לדיק בארץ אשר יעשה עוב ולא יחטא וח"ו יאבדו עי"ז שמה כי שם מדת הדין מתוחה על כל חטא, והוארך הכחוצ להודיעם שהקצ"ה עוזר ומסייע לבני אדם צעזודתם ע"י סליחה ומחילה. ועד"ז המה דברי הילקוט, כי נודע שכל חטא שצולס יש בו עומאה ומעמא את הארץ וכיון שאין לדיק בארץ שלא יחטא מפחדים גם העובדים השי"ת יען שמגיע להם לפעמים איזה חטא מחמת התגברות היצר וזה מביא עומאה לארץ כמ"ש הרמב"ן שמפחדים שלא יאבדו עי"ז, ועל אלו אמר הקצ"ה הלואי יהיו בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמעמאין אותה לפעמים מחמת איזה חטא, והוא ברור ומפורש בדבריהם ז"ל שלא אמר בקיזור הלואי יהיו בארץ ישראל אלא האריך לומר הלואי יהיו בני עמי בארץ ישראל, וכתב רש"י

ושם בהמשך הדברים:

מקומות בקראי ונדברי חז"ל ואין להאריך. ולזה אמרו
 זכאן כלואי יהיון עמי צארץ ישראל כי הלשון עמי אי
 אפשר לפרש אלא על העובדים השי"ח בתמימות, ועל
 אותם התאונן הקצ"ה שאינם צארץ ישראל אעפ"י
 שמחגבר עליהם הילה"ר באיזה חטא שמיא עומאה,
 כי הקצ"ה עוזר להם צסליחה ומחילה ע"י שעושין
 תשובה, אצל לא ח"ו על הפורשים מהחוק"ק ואינם
 כלל עמו ית"ש לעבדו בתמימות.

אמנם מאידך כידוע הרבה לבאר כי ישיבת רשעים אין בה משום ישוב הארץ, אלא היא
 חורבנה, ולכן הזהיר שרק יראי שמים וזהירים במצוות יעלו לא"י, וכבר הבאנו מדבריו בזה.
 ויש לעיין כיצד נדע מיהו הנקרא ירא שמים שישבתו בונה את ארץ ישראל, ומי איננו עומד
 בכלל הזה?

ונגסה להביא כמה ראיות מדברי רבינו בכדי לעמוד על דעתו הק' בזה.

אך בתחילה נביא מה שכתב בסיכום הדינים (סי' קל"ג אות ב') שלא מצינו קצוב בפוסקים עד
 כמה יגיע הזהירות והיראת שמים שיהיה ראוי לדור באה"ק, ובאמת אי אפשר ליתן בזה גבול
 קצוב כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ונעתיק את כל דבריו שם:

שערי דק גודל החומרא שהחמירו על חושבי הארץ. כללו
 של דבר הענין חמור מאוד, ולא מצינו קצוב בפוסקים
 עד כמה יגיע הזהירות והי"ש שיכ"י ראוי לדור באה"ק
 אלא הזכירו הזהירות וי"ש מרובה, ובאמת א"א ליתן
 צה גבול קצוב כי האדם יראה לעינים וה' יראה
 ללבב וקשה צה ליעץ וליתן ענה לשום אדם, צפרט
 צדור הזה וא"א לידע מטמנותיו של הצירו מלצ צחי
 נפשו צי"ש ויראה חטא, וצפרט שצזמן הגלות אנתנו
 לא נדע מי שצריך להיות צא"י ומי שצריך להיות
 צחז"ל כאשר הארכתי למעלה, ואין צידינו אלא להשיב
 לכל שואל צה שדעת הפוסקים הוא שהכל לפי מה
 שהוא אדם, וידע אינש צנפשי, ואם כוונתו לשמים
 כ' לא ימנע טוב להולכים צחמים.

וכעין הדברים האלו הבאנו לעיל ממה שכתב בסימן ק"ב, עיין שם.

ונראה, דאע"פ שבאופן פרטי אין אחד יכול לדעת מטמנותיו של חברו האם הוא יר"ש, אבל באופן כללי אפשר לברר מדברי רבינו ומהוראותיו מהו הגדר של "זהירות ויראת שמים מרובה" הנדרשת.

א. שהרי הבאנו לעיל (פ"א אות ג') מה שהאריך בגודל חובת העזרה ליראים וחרדים הדרים בזמנינו באר"י, המוחזקים ועומדין לילך בדרך התורה והאמת (כלשונו בסי' קנ"ח), ושעל ידי זה גם היושבים בחו"ל מקיימים מצות יישוב ארץ ישראל כמו היושבים שמה, וכידוע רבינו חזק ותמך ביושבי אר"י וטרח בזה הרבה, כלשונו (הכל הובא שם לעיל).

ב. וכן רבינו לא הורה לתלמידיו הגרים בארץ הקודש לעזוב אותה כדי שלא יטמאוה.

וא"כ בידוע שאותן שדיבר עליהם שצריך לתומכן, וכן תלמידיו שבאר"י – היו נחשבים בעיניו (ולכל הפחות בכללותם) לבעלי יראת שמים באופן ששיבתם בארץ הקודש היא מעלה ויש בה משום ישוב ולא חלילה להיפך.

וזה אע"פ שרובם אינם גדולים ביראה ובחכמה כהצדיקים הגדולים אשר בארץ, אלא איש איש בדרגא דיליה.

ג. ועוד, דהרוצה לומר על עצמו שהוא איננו צדיק כראוי שיכול להיות בא"י בלא לטמאותה, הרי יהיה אסור לנסוע לא"י אפילו לזמן קצר (כגון לעלות לקבר רשב"י וכדו') דמה לי מטמאה תמיד ומה לי מטמאה לזמן קצוב, והרי לא שמענו דבר כזה.

אלא ע"כ שבסתמא השומרים תורה ומצוות ומדקדקין בהם כראוי חזקתם שהם בכלל יראי שמים הראויים לישב בארץ הקודש, ויש בדירתם בארץ משום ישובה, ולא משום קלקול חלילה, ואף אם יש מקרה שיצרם מחטיאם ח"ו, על זה ארז"ל "אף על פי שמטמאין אותה" (וכמו שהבאנו מדבריו לעיל), ועל זה כתב "ואם כוונתו לשמים – ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים".

ומחמת ראיות ברורות אלו, נצטרך לפרש שבמקומות שכתב בלשון הנראית שרק המופלג ביותר ביראת שמים וכו' נקרא זהיר ויר"ש לענין זה, כתב באופן זה מפני שכוונתו היתה למנוע לעלות מאותם שיש סכנה שכשיעלו לארץ יצאו משמירת התורה והמצוות, וכמו שהאריך בזה הרבה פעמים שזה עיקר חששו מהעליות (עי' לדוגמא בעלמא בסי' קמ"ד), וכמו שנביא לק' מדבריו בע"פ בענין זה.

ג. האם יש בעליית יחידים לארץ ישראל מרידה בגזירת הגלות?

דברי רבינו ברורים, שאין בעליית יחידים מרידה בגזירת ה' להגלות את ישראל לבין אומות העולם, וביאר דבריו בספרו, וגם בעל פה בכמה הזדמנויות, ותמצית הדברים היא כלשונו (בתוכן העניינים לסי' קט"ו):

"גזירת הגלות אין בה לא ציוי ולא איסור ולא חיוב, אלא הכל תלוי בהשגחה העליונה, וליחידים אין איסור לעלות מחמת גזירת הגלות, דאין לחוש שבמשך הזמן יעלו כל ישראל לא"י, כי הקב"ה גזר שיהיו ישראל מפוזרים עד עת הגאולה, ודבר אלקינו יקום לעולם, והוא ית' מנהיג עולמו ברצונו".
ואלו דבריו שם בפנים הספר:

סברה פליג התם וסוצר שהוא גם ליווי, אצל גזירת הגלות כו"ע מודי דאף שיש כמה קראי שהקצ"ה גזר ע"ז וגם נשצט על ככה מ"מ אינו ליווי אלא גזירה והצטחה מהקצ"ה שצוודאי יהי' קן שיהיו ישראל מפוזר ומפורד בין כל העמים עד זמן הגאולה שיתקצו ישראל ע"י מלך המשיח, ואין הציווי על ישראל בחומר איסור שצוטה אלא שלא יעלו בחומה, אצל על העלי' לא"י ביחידות שלא בדרך חירות אין שום ליווי דמאחר שרצון הקצ"ה שיהי' חלק מישראל הן בארץ והן בכל המדינות וא"א לפרע על כל הדורות של הגלות כמה הם ומי המה שיעלו לא"י או לא יעלו לא"י שיהי' צוה אחיז ליווי כי אין המלות והאיסורין אלא צוה שאפשר לצרר עפ"י החוק"ק בשכל אנושי כדת מה לעשות וחורה לא בשמים היא, וכיון שאין צוה לא ליווי ולא איסור ולא חיוב נשאר הענין על ההשגחה העליונה כאשר אצטר להלן, וא"א לחשוב שאף אם יעלו ישראל ביחידות בדרך היחר מ"מ צרבות השנים לאט לאט יצואו לשם רוב ישראל או כולם, דכיון שהקצ"ה גזר והצטחה שלא יהי' קן אלא יהיו מפוזרין בכל רוחות העולם עד זמן הגאולה אין ספק שיתקיימו

עד כאן דברי רבינו שבספרו¹⁴.

¹⁴ לגבי השאלה עד מתי נקראת עליית יחידים, ומתי הוא כבר בחשש "עליה כחומה" לא כתבנו, כי איננו מצוי היום כלל וכלל, דהלא על חמש מאות משפחות מכל הגולה, ועל העלייה של קהל חרדים גדול ממארמארוש רבינו תמך בשתי ידיים, כמבואר לעיל סוף פרק א, ולא מצוי היום יותר מזה.

עוד יש להביא כאן מה שאמר בעל פה בענין עליית יחידים, ולוקט ביד אמן ע"י רבי שלמה יעקב געלבמאן מח"ס "מושיען של ישראל" ט' חלקים (ונתפרסמו דבריו במאמרו בקובץ 'גינת ורדים' היו"ל ע"י תלמידי וחסדי סאטמאר, חלק ד' עמודים מה - נט), ונעתיק את דבריו מילה במילה: "כל תוקף המלחמה שלחם רבינו כל ימיו נגד העליה לארץ ישראל היה רק על נסיעה שעל ידי כתות הציונים וההכשרות של כל המפלגות למיניהם, כי כתות הציונים פרשו רשתם על ידי ה"עליות" וכן ה"הכשרות" שחללים רבים הפילו בפולין ובאונגארין וכו' שנפלו בפח הציונות אשר טמנו בעליות אלו, ורבים שנסעו דרך הציונים לארץ ישראל הקדיחו תבשילם ויצאו לת"ר בעו"ה כנודע..."

אולם כאשר רצו יחידים לעלות לארה"ק לחונן עפרה ולעבוד את השי"ת באמת ובתמים בלי חשש התחברות לרשעים או התגררות אחר הציונים וגירוריהם, אזי אדרבא בהם תמך רבינו וחזק אותם לעלות לארה"ק.

כמו שסיפר הרה"ח ר' אהרן פאללאק ע"ה שהוא ועוד ששה תלמידי רבינו ז"ל ממדינת יוגאסלאביע לא ידעו בשנת תרצ"ט להחליט בדבר קביעת מקומם, כי במדינתו היו צריכין להתגיים עד גיל כ"ז שנה ובאם לא נתגייסו היה צפוי להם עונש, ובעיר סאטמאר התכוננו האונגארין להכנס ולא ידעו אם יכלו להשאר שם, ושאלו כולם בעצת רבינו כדת מה לעשות ומתחילה עלה בדעת רבינו ז"ל ליעץ להם שיסעו כולם לארץ ישראל.

והמה ראו כן תמהו שרבינו ז"ל עולה בדעתו ליעץ להם לנסוע לארץ ישראל. והסביר להם רבינו ז"ל:

"וכי אתנגד ליראי ד' הרוצים לעלות לארץ ישראל ולהתחבר עם יראי ד' לעבוד את הבורא ב"ה על אדמת הקודש?
וכי מי שלח את ר' חיים פריינד ועוד הרבה אנשים לעלות לא"י?
אדרבה, הלא זה דבר טוב וראוי!"

...וכן כשישב רבינו בגלותו בגעטא קלויזנבורג הגיעו גם לאזני רבינו טענות סרק שמענו הציונים, שכאילו הוא מנע את הנסיעות והעליות לארץ ישראל, ובשיחתו עם הג"ר אברהם משה שטיין זצ"ל הדומ"ץ קלויזנבורג הסביר לו רבינו את עמדתו בענין הנסיעות לארץ ישראל לפני המלחמה, ואמר לו:

"שבעצם נסיעה לארץ ישראל לא התנגדתי, כשרצו אנשים לעלות לארץ ישראל לחונן עפרה ולעסוק שם בתורה ומצוות.

וגם כששאלונו הרה"ח ר' יודא לייב פאל ע"ה מקלויזנבורג אם לנסוע לארץ ישראל זירזתי אותו שיסע ויעלה לא"י.
ורק כשהיה מדובר בנסיעות של כתות הציונים המעבירים על הדת, זה התנגדתי ולחמתי נגדם בכל תוקף.

כנהוג, בכל עיר ועיר שרבינו שבת שם, נתכבד מראשי הקהילה שידרוש בהלכה ואגדה בשבת לפני קריאת התורה, וכן היה בעיר דעברעצין שרבינו נתכבד מהרב דמתא וזקני העיר לדרוש בפני העם.

בליל שישי באו כמה מראשי הקהל להה"צ ר' נפתלי גראם זצ"ל שהי' גר בדעברעצין ובקשוהו שיעלה לאכסניית רבינו לבקשו שבשעה שידרוש בבית הכנסת הגדול לא יצא חוצץ נגד אלו הרוצים לעלות לארץ ישראל ע"י הציונים, כי מונח בזכרונם מתחילת החורף כששהה רבינו בעיר גראסווארדיין בחג הסוכות, ורבינו דרש בשבת בראשית דרשה נלהבה ויצא באש שלהבת נגד אלו הרוצים לעלות לארץ ישראל, ודבריו הכה גלים וחוללה סערה בכל המדינה.

ביום שישי בבוקר בקדרותא דצפרא עלו כמה אנשים לאכסניית רבינו, ביניהם הרב ר' נפתלי הנ"ל, והרב ר' אהרן ט"ב ז"ל מאוהעל (שדר בדעברעצין), ודברו עם רבינו בנוגע להדרשה, באותה שעה היו שם כל השו"ב"ם מדעברעצין להראות לו את החלפים כנהוג, והרב ר' נפתלי אמר לרבינו מה שבקשו ממנו ראשי הקהילה, ורבינו אמר לו:

"וכי העתי נגד עלית יהודים לארץ ישראל?!

אדרבה! ותוכלו לשאול על זה מאת ועד הקהילה בבודאפעסט שבאז אולי לסאטמאר ובקשוני שאשלח מאנ"ש לא"י, שאין להם מה לעשות מהמון הסערטיפיקאן שבידם, כי אף אחד מהם אינו רוצה לעלות לא"י.

ואני שלחתי כמה מאנ"ש לא"י, ובתוכם את ר' יוסף פריינד מסאטמאר, ועוד כמה אנשים שעלו לא"י על פי דיבורי, ואיך יוכלו לומר שאני נגד נסיעה לא"י?! אבל בנסיעה ע"י ארגאנעזאציע' על זה הנני מתנגד בכל תוקף, ולא נפקא מינה מאיזה ארגאנעזאציע שתהי', אבל מיחידים – הנני שולח כל כמה דאפשר"

עד כאן הם דברי הרב שלמה יעקב געלבמאן (שם עמודים נג-נד).

וציין שם (הערה ו) שבספרו "מושיען של ישראל" חלק ה' העתיק מכתב קודש שכתב רבינו בשנת תר"ץ לאדם חשוב שרצה לקבוע מקום דירתו בא"י, ורבנו המליץ לו במכתב קודש.

וכן הביא (בהערה הנ"ל) מה שכתב הרה"ח ר' שמעון ויים ז"ל בקונטרס "תמר יפרח" (הנדפס בסוף ספר "תדרוש נועם" על ה"נועם מגדים") שכאשר בשנת תש"ג היתה לו האפשרות לעלות לארץ ישראל עם הרה"ח ר' מרדכי פראגער ע"ה, מורא עלה על ראשו לעלות לא"י להיות עם הציונים שיוכל להזיק לו, ושאל את חוות דעתו של רבינו בנידון נסיעה לארץ ישראל, ואמר לו רבינו:

"אז מען דרייט זיך דארט צווישן ערליכע אידן איז דארט א סאך בטעם'טער
וויא דא"

[אם יסתובב שם בין יראי ד', אז הרי שם הרבה יותר נעים מכאן].

ומאחר שנתברר לנו כי דעת רבינו (וכן דעת כל גדולי ישראל) כי הארץ בקדושתה קביעא וקיימא, והחרד לדבר ה' מוסיף בישוב הארץ בדירתו בה, וכל מצותיו גדולות לעין שיעור כשנמצא בא"י, וזוכה עוד להרבה מצוות שאי אפשר לקיים בחו"ל, אם כן, ודאי הוא שבעצם הדבר כל ירא שמים ישתוקק לעלות לארץ הקודש לשם שמים.

ואף אם נמנע ממנו האפשרות לעלות לארצה"ק מכל טעם שיהיה, ודאי יסייע בכל יכולתו לחזק הישוב בארץ בין ע"י תמיכה ביושביה, ובין ע"י שיעזור לאחרים לעלות וליישב את הארץ כראוי, כי ככל שיש יותר יראי ה' בארץ, כך הארץ יותר מיושבת, שהוא מצוה גדולה כמבואר בכל דברי קדשו שהעתקנו.

ואין צורך לומר כי בכל מקרה ובכל מקום שהוא, חיבת הארץ לא תמוש מליבו ומפיו ומפי זרעו עד עולם.

ונמשול משל, כמו דפשיטא שמי שמתו אחיו מחמת מילה ולא יכול למול את עצמו מפני הסכנה, ודאי שלעוון גדול יחשב לו אם ישכיה מליבו גודל קדושת המילה, ולא יכסוף ויתאווה כל הימים "מתי יבא רופא אומן וירפאני ואוכל למול את עצמי", כן הוא בענין הארץ הקדושה,

דמי שמנוע מלעלות צריך תמיד לכסוף ולהתאוות מתי יוסרו המפריעים ואוכל לעלות ולחונן עפר ארץ הקודש¹⁵.

ובזכות חיבתנו והשתוקקותנו לארץ, ותיקון חטא "וַיִּמָּאֲסוּ בְּאַרְצָן חֲמֻדָּה" (תהילים קו כד), בימינו תישע יהודה וירושלים, ככתוב: "אַתָּה תִּקּוּם תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עַתָּה לְחֻנָּה, כִּי בָּא מוֹעֵד. כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ, וְאֵת עֲפָרָהּ יְחַנְּנוּ" (שם קב), אמן ואמן.

¹⁵ ואדרבא, צריך הדבר להיות כרבי יהודה שאסר לעלות מבבל לא"י מפני קרא ד"בבלה יבואו ושם יהיו" (כתובות קיא.), ואמרו עליו חז"ל (ברכות מג.) "דחביבא ליה ארץ ישראל", ונראה דהטעם שהיתה חביבה עליו יותר משאר התנאים, הוא מפני שהוא לא יכל לעלות אליה, ע"כ היתה חביבא עליו ביותר, ככלה בבית אביה שחביבה על בעלה ביותר מפני איסורה (יומא נד.).

פרק ה

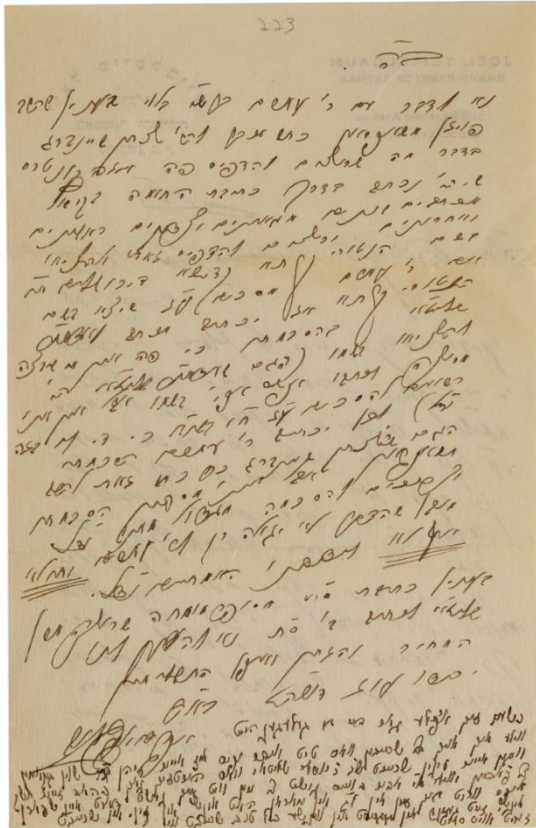
רבי עמרם בלויא בבנין ארץ הקודש

הגה"צ רבי עמרם ברש"י בלויא זצ"ל, אף הוא כרבינו – ששניהם נודעו בקנאותם הגדולה, באהבתם ובפעולותיהם בבנין ארץ ישראל, ואהבת ישראל מופלגת. הדברים אודותיו רחבים מאוד ודורשים קונטרס בפנ"ע, וכאן ניגע רק מעט בשולי היריעה.

א. גילוי חדש מכת"י: רבינו ביקש מר' עמרם להדפיס קונטרס שלו תחת שם הנטורי קרתא

בנותן ענין להביא כאן גילוי חדש (שהובא ע"י בית המכירות "עתקים" - "Atikim"): מכתב שכתב ר' יוסף אשכנזי בחשון תש"י (ע"ג הכלאנק של רבינו¹⁶), ובו מתגלה שרבינו זיע"א רצה לכתוב קונטרס בענין הציונות "בקיבוץ מכתבים שונים מגאונים וצדיקים ראשונים ואחרונים"

אך משמשי רבינו לא הסכימו שיוציאו על שמו, ולכן ביקשו מר' עמרם להוציאו ע"ש הנטורי קרתא, וכך כתב:

"נא לדבר עם ר' עמרם ברש"י בלוי בענין שהרב פויזן משאפראן כתב מברק להג' יצחק שיינברג בדבר מה שחושבים להדפיס פה איזה קונטרס שיהי נכתב בדרך כתיבת החומה בקיבוץ מכתבים שונים מגאונים וצדיקים ראשונים ואחרונים, וחשבנו להדפיס זאת ולהוציאו בשם הנטורי קרתא קדישא דירושלים ת"ו."

אם ר' עמרם מסכים ע"ז שיצא בשם הנטורי קרתא, אז יכתוב מכתב לאדמו"ר שליט"א בהסכמתו, כי פה אין מי שירצה להוציאו בשמו (הגם שאדמו"ר שליט"א הי' מרוצה

לכותבו, אפשר אפי' בשמו, אבל אין אנו רשאים להסכים ע"ז ח"ו בשו"א כי די לו בזה וד"ל), לכן יכתוב ר' עמרם הסכמתו."

¹⁶ וכבר הבאנו לעיל עמ' מ"ט את הוספת הרבנית על המכתב.

ב. חברה "רמתים צופים"

תקופת השגשוג והפריחה של שכונות ירושלים שמחוץ לחומות, שהחלה לפני כמאה שנה, הגיעה לקצה בשנת תר"ע לערך. כעשר שנים, עד שנת תר"פ, נוצר מצב של קפאון ביסוד שכונות חדשות בעיר בשל נסיבות הזמן והמקום, וגם התפתחותן הכללית של השכונות הקיימות היתה דלה. השנים הראשונות שלאחר הכיבוש הבריטי בארץ ישראל היו נקודת-מפנה וציון-דרך בהתפתחותן של השכונות. ירושלים הנבנית חידשה את פניה. גופים פרטיים וציבוריים יזמו באותן שנים את הקמתן של אגודות וחברות להתיישבות אשר עסקו ברכישת קרקעות והכשרתן לשם יסוד שכונות חדשות בעיר. חבריהן, בני הישוב הישן והחדש, הניחו יסוד לשכונות רבות בירושלים החדשה, ביניהן בית וגן, רחביה, רוממה, תלפיות, גאולה ועוד.

יסוד "רמתים צופים"

בתמוז תרפ"א כשנה לפני פטירתו, יסד הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר, מחבר "לב העברי", את חברה "רמתים צופים" לשם יסוד שכונות ומושבות חדשות בסביבות ירושלים. ראשי החברה היו כולם בני הישוב הישן ומטרתם היתה לייסד מקומות ישוב באזורי ירושלים על טהרת הקודש אשר יאוכלסו ביהודים חרדיים. בתקנות החברה נקבע כי כל המצטרף לשורותיה מתחייב לקיים את כל דברי התורה והמצווה לפי רוח ישראל סבא. עוד נקבע בהן, כי בישוב שיוקם על-ידי החברה יקוימו כל המצוות התלויות בארץ "כדעת רבותינו הזקנים שבא"י בלי שום היתרים והערמות, ובמיוחד ערמת מכירה בשמיטה", ויוסדו בה תלמודי תורה בלבד "ואין לייסד שום בית לימוד ללימוד דים זרים ותכמות חיצוניות".

תקנות אלה היו לרוחם של כל גדולי ירושלים ואלה מיהרו לשבח את הרעיון ואת העומדים מאחוריו. רבה של ירושלים, מרן הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד, כותב באגרתו: "עיני ראו ושמחו קיבוץ חבורה של בני תורה ויראי ד' אשר נועדו בכונה טובה לייסד מושבות של יהודים כשרים אשר יתנהגו על-פי דרכי התורה והמצווה ויקיימו מצוות התלויות בארץ". הגדיל לעשות מרן ר' יצחק ירוחם דיסקין אשר העיד על עצמו כי "אעפ"י שדרכי תמיד להימנע מלצאת בכתובים אפילו לדבר מצוה, מצאתי לי לחובה בתור יוצא מן הכלל להעיד ולהעיר על טיבה של חברה נעלה ונשגבה "רמתים צופים". "בחנתי את העניין הנשגב הזה" — ממשיך וכותב הגר"י דיסקין — "והנה הוא טוב מכל הצדדים וכולו אומר כבוד למתעסקים בו, המה נאים ומעשיהם נאים".

הרעיון בהגשמתו

ראשי החברה ביקשו את בני הישוב ליטול חלק בביצוע הרעיון ולהצטרף כחברים לשורות האגודה. כדי לעשות זאת היה צורך לרכוש בכסף מלא חלקת קרקע בישוב המוקם ובכך לזכות בתעודת חבר. קריאתם של ראשי האגודה, אליה נלוו המלצותיהם החמות של גדולי ירושלים, נפלה על אזניים כרויות. במרוצת השנים היו אכן רבים שנצטרפו אל החברה ורכשו להם חלקית קרקע במהירי אותם ימים. מי שרכש חלקה בת חמישים מטר מרובע שילם עבורה לידה מצרית אחת — סכום מכובד באותם ימים, והיו שחסכו אותו מפיחם. הרעיון החל קורם עור וגידים. החברה ניהלה מו"מ עם גורמים שונים ועסקה ברכישת קרקעות והכשרתן לסיוע ועזרה לשם בניית בתים ורכישת בעלי חיים וציוד חקלאי.

באדר ב' תרפ"ז כונסה אסיפה כללית של החברה אליה הוזמנו 166 חברים מהארץ ו-23 חברים מחו"ל. באותה אסיפה שנערכה בבית המדרש "מרמורש" בירושלים, נאסף סכום כסף לקופת החברה ובו נערכו עסקות קניה של אדמות ומגרשים באזורי ירושלים. ב"קושאן מוחלט" רכשה החברה כ-230 דונם, וב"זאקאלס", דהיינו בכח הרשאה, נרכשו כ-120 דונם נוספים. כל הקרקעות נרכשו באזורים שנשאו שמות ערביים כגון ראס-עודה, טראג' איל פאר, איל ביוד, ראס-מחוזם ועוד. שטחים אלה הם כיום חלק מאזור שכונת רמות בירושלים.

החברה הוקמה בשנת תרפ"א ע"י "הגאון הצדיק רבי עקיבא יוסף [שלעזינגער], בעל לב העברי ז"ל" (כפי שמכנהו רבינו בסי' ק"ח). ורבי עמרם ברש"י בלויא היה מזכיר החברה משנת הווסדה (ראה בספר "משנת ר' עמרם" עמ' 57), וגדולי ירושלים תמכו בה ועודדה, וכדלקמן.

כאמור בפרסומי החברה (הובא לק'), היא הוקמה "במטרה הקדושה לייסד מושבות חרדיות בארץ ישראל, שתתנהגנה על דרכי התורה והמצוה לפי רוח ישראל סבא".

בחברה זו (אחת מיני רבות) נוכל לראות את חיבתם הגדולה של רבני ירושלים ובניה לבנין ארץ הקודש בדרך ישראל סבא.

ובתחילה נביא סקירה על החברה מכת"ע "העדה" - בטאון העדה החרדית (גליון רל"ג עמ'

כל הקונה לו נחלה בא"י בקונה לו חלק בעדהב (אמריץ סי וישלח על סי ויקן)

הפסוקים ומאמרי חז"ל שעל התעודות-חבר ושטרות-המכירה:

"אֶרֶץ אֲשֶׁר יִי אֶלְקֶיךָ דְרָשׁ אֶתְהָ תְּמִיד" (דברים יא יב)

"כִּי כֹה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹד יִקְנוּ בְּתִים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת" (ירמיה לב טו)

"כל הקונה לו נחלה בא"י — כקונה לו חלק בעוה"ב" (אבן עזרא בראשית לג יט)

OMOTHAYIM ZOFFIM JERUSALEM   חברת רמתים צופים בירושלם

100 Ells   10 אמה   \$5

of Sale   **שטר מכירה**

Registered, No. 2078154

1922

Trustees of the society ROMOTHAYIM ZOFFIM.

החברה רמתים צופים, נחלת יוסף, שטחה ע"י חברת הישוב החדשה, "רמתים צופים" בהנהגת השוכת לחברה ע"י שטר קנין מאשר ומשרה ספרי האחוזה של הממשלה בירושלם תחת מספר 4257/19 תאריך 14/3/1922.

חברת רמתים צופים בע"מ ירושלים ח"י כ"א

נוסדה שנת תפ"א

בהתעוררות חרדי תושבי ע"הק ירושלים, ובראשם נשיאם הנאמן הקטן עקב בא יוסף שלעזינגער ז"ל, בעלמח ספר לבעבר" אשר כל ימיו מוסר נפשו ממש על ישוב ובנין הארץ לפי רוח ישראל סבת ער שלעת זקנתו זכה לראות פרי מעלליו ביסוד חברתנו הרוממה אשר מטרתה ליסד מושבות חרות בארץ שיתנתנו על דרך ישראל סבא, ויקיימו מועד התלויות בארץ. ובה נזכה לראות בבנין ירושלים.

1922

שטר מכירה של החברה חתום ע"י ר' עמרם בלויא

שטר פנקס החברה

(התעודות נלקחו מהספרים "ירושלים שכונות סביב לה" ו"שרשרת הדורות בתקופות הסוערות")

ג. חוברת שהוציאה החברה

לפנינו העתק של שמונה עמודים מחוברת שהוציאה החברה בשנת תרפ"ד, ובה הם פונים:

"לכל אחינו, אלה שתורתנו הקדושה וקיום מצותיה חביבים להם, וליבם הומה לבנין וישוב ארצנו הקדושה וקיום מצותיה, ויחד עם זה לבכם כואב על בנין כזה אם אינו לפי רוח התורה..."

כל השואף שארצנו הקדושה תבנה על דרכי התורה והמצוה, שירושלים עי"ק בירת הארץ שעניי כל ישראל עליה תוקף ישוב יהודי מסורתי, ויראי ה' שבירושלים יתישבו על הקרקע ויעבדוה לשם ולתפארת לתורתנו עמנו וארצנו, יתן את ידו וישתתף לקופת היסוד של "רמתים צופים".

בואו נא אחים וחברים לדעה, ותנו לנו את ידכם לגשם ולהוציא לפועל את שאיפתנו הנעלה, החדורה ברוחו, לבנו, ונשמתו של כל איש מישראל"

מדברים אלו נוכל לקבל שמץ של מושג על חיבת הארץ האדירה שהיתה דבר פשוט בירושלים בעת ההיא, והכאב על בנין שאינו לפי רוח התורה, הביאם לבנין קודש לשם ולתפארת.

אין ספק שרוח זו ירושה היא להם מאבותיהם מקימי הישוב בדורות הקודמים, בירושלים בצפת ובטבריא¹⁷.

רבני ירושלים וארץ הקודש תמכו בכל לב בהחברה הלזו, כפי אשר נדפס בהחוברת דלקמן:

"תעודות מאת רבותינו הגאונים, מארי דארעא דישראל"

רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל:

"חברה נעלה ונשגבה... למטרת בנין וישוב ארץ הקדש על פי יסודי תורתנו הקדושה... ומצוה כפולה ומכופלת: חיזוק התורה והמצווה, וישוב ארץ הקודש, כבודה בגדולים יותר מבקטנים... להשתתף בפועלה זו שיש בה תורה ועבודה גם יחד, ואשר תהיה לברכה בקרב הארץ. ויכולה היא שתקרב את הגאולה האמיתית לקבץ פזורי ישראל, ולהושיבם על אדמתם בב"א".

¹⁷ כותבי דברי הימים הציונים כתבו שרק הם בנו את הארץ, וניסו להשכיח את חלקם של שלומי אמוני ישראל בבנין ארץ הקודש בקדושה ובטהרה, הרבה מאוד שנים קודם לתחילת רעיון הציונות. וכבר הוכיחו רבים את שקריהם (עיין לדוג' במכת"ע "העדה" ערב סוכות תשס"ד עמודים כ"א-כ"ג, וב"משמרת חומתינו" כרך א' עמודים שי"ט-ש"כ), הדברים ארוכים, ואכ"מ.

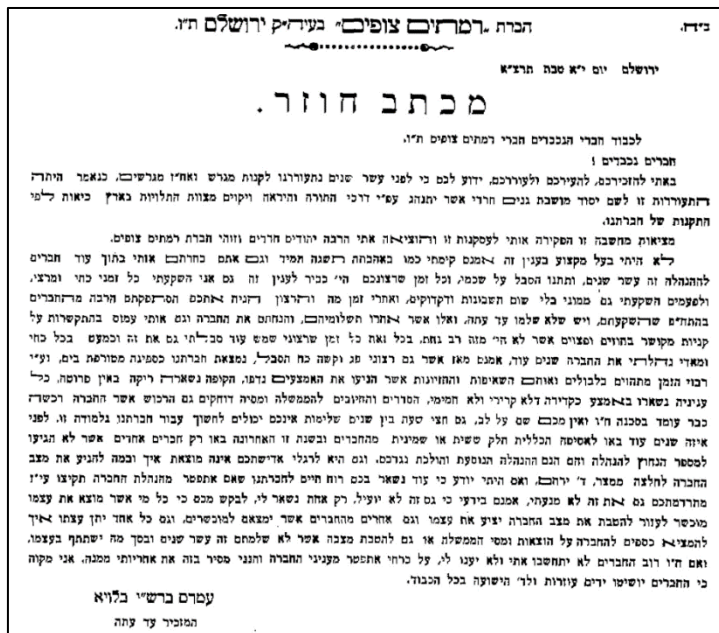
רבי יוסף חיים זוננעפעלד זצוק"ל:

"נועדו בכונה טובה ורצויה, לבנות חרבות "ארץ ישראל" וליסד מושבות של יהודים כשרים בסביבת עיה"ק... ואשרי המסייע למצוה כפולה זו: ישוב ובנין ארץ ישראל, והחזקת התורה וקיום מצותיה, אשר בזכותם נזכה לגאולה אמיתית וקרובה.

כעתירת לב ונפש המחכה, ומברך בכל לב המשתדלים בישוב ארץ הקדושה בטהרתה עם כל מצותיה".

רבי משה קליערס זצ"ל:

"ומטרתם להתיישב בארץ עפ"י יסודי תורה"ק לשמור דבר ה' ומצותיו באמת ובלב שלם. ובעזה"י ישוב כזה יהי' דבר של קימא וחפץ ד' בידם יצליח, וזה ישוב ארץ ישראל האמיתי... ובשכר זאת נזכה לגאולה שלימה ואמיתית בב"א".

"תעודת חבר" לקונה 50 מטר:

מכתב של ר' עמרם בלויא לחברי "רמת חיים צופים"

- 4 -

שתתנהגנה על דרכי התורה והמצוה לפי רוח ישרא
ס בא' - ובכדי לנשם את הרעיון הנשגב ולהוציאו
לפועל. יסרה חברתו קופת יסודי. שתשמש
בתור קופת מצוה להלוות להחברים לבנין בתים.
קנית בעלי חיים וצרכי עבודה חקלאית.

ובכן איפוא פונים אנו בקריאתנו זו לכל אחינו
אלה שתורתנו הקדושה וקיום מצותיה חביבים להם.
ולבם הוסה לבנין וישוב ארצנו הקדושה וקיום
מצותיה ויחד עם זה לבם בואב על בנין כזה אם
איננו לפי רוח התורה - לבא אלה הננו קוראים:
בואו אחים יקרים ותנו לנו את ידכם. השתתפו נא
אתנו בעבודה. היו מהעושים והמעשים. הרימו את
גדכותיכם לקפת היסוד של חברתנו. שעי
ידום קרן התורה והיראה בארצנו. אחים יקרים באו
לעזרתנו. אחים חביבים מאד מאד ימיו יקרים
בעיניכם היצעדים של היהודות החרדית לשובת
ביין ארצנו הקדושה.

כל השואף שארצנו הקדושה תבנה על דרכי
התורה והמצוה. שירושלם עייק בירת הארץ שעני
כל ישראל עליה תוקף ישוב יהודי מסורתי ויראו

קול קורא לעזרה!

אחים יקרים! באנו לבשרכם בשמחה כי
חברתנו הרוסמה חברת הישוב החרדי

בעוהי כבר עשתה והצליחה לרכוש לה הרבה
מגרשים במכיבת עיהק ירושלם תי.

חברת רמתיים צופים גוסדה עי הגאון
הצדיק מוהרר עקיבה יהוסף שלעזינגצר
זצל זיעיא בעל מחבר ספר 'לב העיב רי' ו
ונתארננה עי לומרי התורה ויראי ד' אשר בירושלם
במטרה הקדושה ליסר מושבות חרדיות באי.

- 5 -

תעודות

מאת רבותינו הגאונים מארי דארעא

דישראל

מאת הגאון האדיר שר התורה סבא קדישא מופת הרור

בנשיק מוהרר יצחק ירותם דיסקין שליט"א.

אעפיי שדרכי המיד להמנע מלצאת בכתובים אפילו
לדבר מצוה כי רבים הם, מצאתי לי לחובה בתור יוצא
מן הכלל להעיד ולהעיד על טובה של חברה נעלה ונשגבה
רמתיים צופים בעהק ירושלם תי, אשר נתיסדה
ומתנהלת עי בני ציון היקרים מיחודי סגולה תלמודי חכמים
מופלגים, למטרת בנין וישוב אהק על פי יסודי תוהק,
ותקנות קבועות שנו כאן להחוקק בסעון התורה והיראה כפי
מסרת אבות, ולקיים מצוות התלויות בארץ לרצות את
שבתותיה כרצון כל יראי ד' וחושבי שמו.

די שבירושלם יתישבו על הקרקע ויעבדוה לשם
ולתפארת לתורתנו עמנו וארצנו. יתן את ידו וישתתף
לקופת יסוד של רמתיים צופים.
בואו נא אחים והברים לרעה ותנו לנו את
ידכם לנשם ולהוציא לפועל את שאיפתנו הנעלה
החדודה ברוחו לבו ונשמתו של כל
איש מישראל.

ובזכות התורה וקיום מצות התלויות בארץ
שיקיים עיי. ושבחה הארץ את שבתותיה נוכח
לנאולה אמתית בביא.

החתומים בכל הכבוד והברכה המצפים לנאולת
ישראל שלמה.

הנהלת ח' רמתיים צופים'

בחנתי את הענין הנשגב הזה, והנה הוא כולו טוב מכל הצדדים, וכולו אומר כבוד להסתעקים בו, מה נאים ומעשיהם נאים, וחבורת קדש זו נאה לה: נאה לעולם, ומצוה כפולה ומכופלת חוק התורה והמצוה וישוב ארתי כבודה בנדולים יותר מבקטנים, ועתה עיניהם תלויות לברכת ד' אשר היא תעשיר את פעולתם ותבצע את מעשיהם שיצא הדבר לפועל בעיה. וגם נפשי בשאלתי מאת כל יראי ד' לחוק את ידם ולאמץ את כחם להשתתף בפעולה זו שיש בה תורה ועבודה גם יחד, ואשר תהי' לברכה בקרב הארץ. ויבוצה היא שתקרב את הגאולה האמתית לקבץ פזורי ישראל ולהשיבם על אדמתם כבאי. כעתירת המיחל לרחמי שמים, מצפה לישועה קרובה, בעיה למען כבוד ארתי ובגויה, בחדש מרחשון דהאי שתא תרפ"ד בעתיק ירושלם תוביא.

יצחק ירוחם

בהגאון החסיד משה
משה יהושע יהודה ליב יציל דיסקין

מאת הגאון הספורסם חסידא ופרישא
משה קליערס שליט"א

ביה אשר זכיתי לעלות לירושלם עיק תיג, ומה מאד שמה ונהר לבי מהחברה, רמתיים צופים שנוסדה פה מאנשים יראי ה' וחרדים אל דבר, ומטרתם להחישב בארץ עפ"י יסודי תורה לק לשמור דבר ה' ומצותיו באמת ובלב שלם. ובעוה"ז ישוב בזה יהי' דבר של קימא תפיין ד' בידם יצליח, זה ישוב ארץ ישראל האמתית ומצוה רבה ונדולה לעמוד לעזרתם ככל האפשרות, למען יוכלו לבצע מעשיהם בקודש. ובשבר זאת נוכח לגאולה שלימה יאמתות בבאי. הניד המדבר בצדקה וחזתם בשלום וברכה בחודש תשרי תרפ"ד עיק ירושלם תיא.

משה קליערס

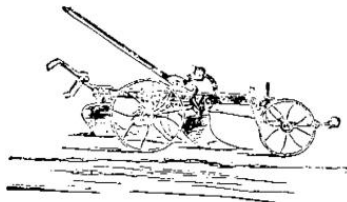
אביד ודימ מעיק מברוא תיא

מאת הגאון הגדול צדיק נשגב נר ישראל
מרה יוסף היים זוננענפעלד שליט"א.

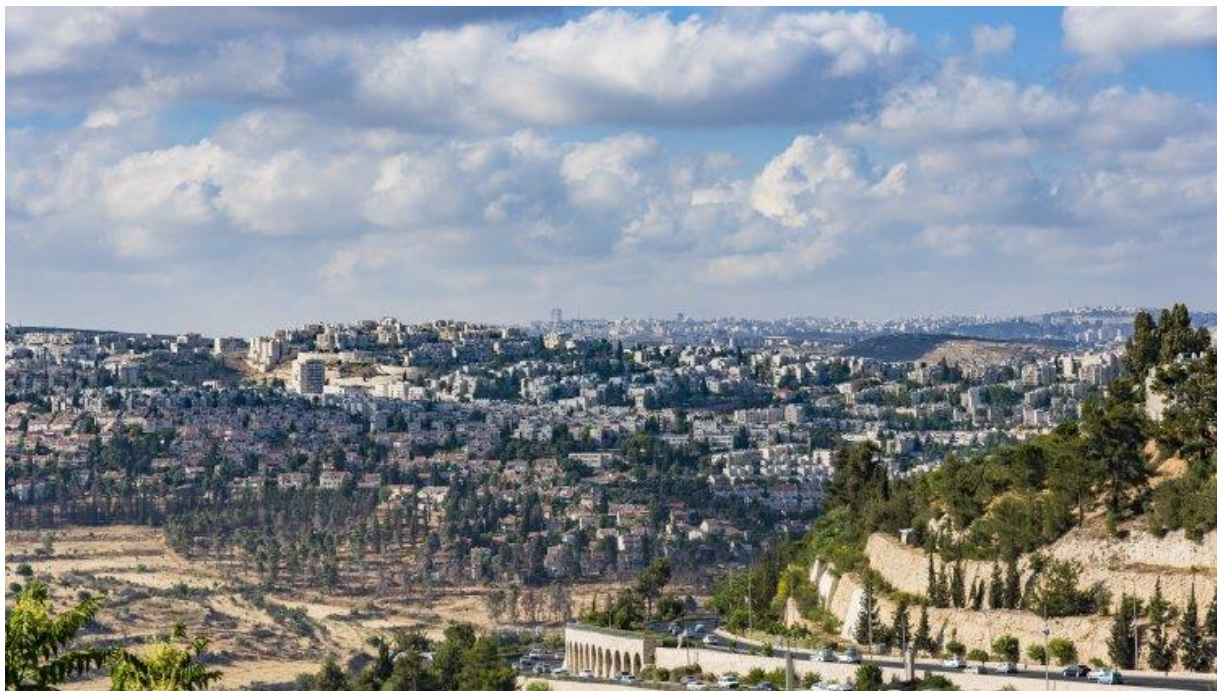
עיני ראו ושמוצי קבוץ חבורה של בני תורה ויראי ד' אשר נועדו בכונה טובה ורצויה, לבנות חרבות ארץ ישראל וליסד מושבות של יהודים בשרים בסביבת עתיק, על טהרת הקודש אשר יתנהגו עפ"י דרכי התורה והמצוה ויקימו מצוות התלויות בארץ. ולנגד עיני היו התקנות הקבועות אשר נסתדרו ע"י המיסדים אנשים חשובים מיקרי יידי ירושלם ואימא לפעלא מבא יישר, יהי נועם ד' עליכם ויבונן את מעשה ידיכם, וחפין ד' בידם יצליח להוציא מחשבתם הטובה אל הפועל, ואשרי המסיע למצוה כפולה זו ישוב ובנין ארץ ישראל והחזקת התורה וקיום מצותיה אשר בזכותם נוכח לגאולה אמתית וקרובה. כעתירת לב ונפש המחכה, ומברך בכל לב המשתדלים ביישוב ארץ הקדושה במהרה עם כל מצותיה.

הק' יוסף היים זוננענפעלד

אף שמסיבות שונות החברה לא הצליחה ליישב בעצמה את המקום, אך בעזרת מסבב כל הסיבות, כיום גרים בשכונת "רמות" עשרות אלפים יראים וחרדים [בכריכה האחורית אפשר לראות חלקים שונים מהשכונה, כולל מה שנקנה ע"י כולל פולין ונקרא כיום "רמות פולין"]. האגודה - כמו גם השכונה - קרויות כך משום סמיכות המקום אל העיר "רמה", מקום קבורת שמואל הנביא.

"וַיֵּלֶם הָעִיר בַּיּוֹם - יִי שְׂפֹדָה" (סוף ספר יחזקאל)

**"אשרי חלקו של מי שזוכה לעבוד השי"ת בעיר ה' שמה, ואין קץ
למתן שכרו" (דבשו בס"ל ל"ז)**